

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ.

11294

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθμ.

9/1750

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Ἀριθ. αἴθ. 64
Κατηγ. Βοηθητικῆ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

15
38

Καταγωγή τῆς οἰκογενείας Βόκου Μιαούλη. — Μετανάστευσις ἐξ
Εὐβοίας εἰς Ὑδραν. — Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης πρὸ τῆς ἐπα-
ναστάσεως. — Ἡ ναυτικὴ Ἑλλάς μέχρι τοῦ 1821. — Τὸ πο-
λίτευμα τῆς Ὑδρας. — Ὁ πρῶτος Ὑδραϊκὸς στολίσκος.

Ἡ Ὑδρα ὑπῆρξεν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν προνομιούχων τόπων,
οὔτινες εἶναι προωρισμένοι νὰ γράψουν τὸ ὄνομά των με χρυσῶν
γράμματα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος ἡμῶν. Ὁ ξηρὸς καὶ ἀπό-
τομος βράχος μετέδωκε κάτι ἀπὸ τὴν τραχύτητά του εἰς τὴν
ψυχὴν τῶν ἀνδρῶν τῆς, καὶ αἱ λεπταὶ καὶ ἀπαλαὶ παραλίαι
ἀνετυπώθησαν εἰς τὸ εὐστροφὸν πνεῦμα τῶν νησιωτῶν.

Καθ' ὃν χρόνον ὅλη ἡ ἄλλη Ἑλλάς ἐστέναζεν ὑπὸ τὴν βραρεῖαν
πτέρην τοῦ δεσπότη, ἡ Ὑδρα εἶχε κατορθώσει νὰ ἐξαιρεθῆ σχεδὸν
τῆς δουλείας καὶ νὰ διοικῆται ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτῆς πολιτῶν καὶ
διὰ πολιτεύματος τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῆ ἀριστοκρα-
τικὴ δημοκρατία. Μόνον μικρὸς τις φόρος ἐπληρώνετο εἰς τὸ
Ναυτικὸν τουρκικὸν ταμεῖον καὶ ἀπεστέλλετο περιορισμένος ἀρι-
θμὸς ἀνδρῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ τουρκικοῦ ναυτικοῦ. Καὶ οὐ
τελευταῖον ὅμως τοῦτο ἐννοεῖται ὅτι ἐγένετο μόνον ἐφ' ὅσον τὸ
εἶδος τῶν σχέσεων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων ἀπέκλειε
τὴν δυσπιστίαν τῶν δευτέρων πρὸς τοὺς πρώτους.

Τοιαύτας διακτηροῦντες σχέσεις πρὸς τὴν κυρίαρχον δύναμιν
οἱ Ὑδραῖοι, διοικοῦντο εἰς τὴν νῆσόν των ὑπὸ τῶν οἰκοκυρῶν
αἱ ὁποῖοι ἐξέλεγαν τοὺς δημογέροντας καὶ ἀπέτέλουν τρόπον τινα

τὸ νομοθετικὸν ἀλλὰ ταυτοχρόνως καὶ ἐκτελεστικὸν σῶμα τοῦ τύπου, σῶμα τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀρκετὰ ἀπεριόριστον δικαιοδοσίαν καὶ τοῦ ὁποῖου αἱ ἀποφάσεις ἦσαν σχεδὸν ἀνέκλητοι καὶ ὀριστικά.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ὑδραῖοι, ἀποκρουόμενοι ἀπὸ τὴν ξηρὰν ἢ ὁποῖα δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς θρέψῃ καὶ προκαλούμενοι ὑπὸ τῆς θάλασσης ἤτις τοὺς περιέβαλλε πανταχόθεν, ἀνεδείχθησαν ἐνωρὶς τολμηροὶ θαλασσοπόροι καὶ εὐφυεῖς ἔμποροι. Καὶ ἦλθεν ἐπομένως ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ Ὑδρα ἦτο ἴσως τὸ πλουσιώτερον, πάντως ὅμως πολὺ πλούσιον Ἑλληνικὸν διαμέρισμα.

Εἰς τὴν νῆσον λοιπὸν αὐτὴν κατέφυγε, μεταναστεύσασα ἐκ τῶν Φύλλων τῆς Εὐβοίας, ἡ οἰκογένεια τῶν Βωκίων κατὰ τὸ 1668. Ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ὁ Δημητράκης Βώκος ἐνυμφεύθη ἐν Ὑδρᾷ τρεῖς γυναῖκας. Μὲ τὴν πρώτην ἐγέννησε τὸν Γεωργίον, μὲ τὴν δευτέραν τὸν Ἀντώνιον καὶ μίαν θυγατέρα, καὶ μὲ τὴν τρίτην, χήραν αὐτὴν, σύζυγον πρὶν τοῦ Ἀνδρέα Βόχη, ἐγέννησε τὸν Ἀθανάσιον, τὸν Ἀνδρέαν, τὸν Θεοφάνη, τὸν Νικόλαον καὶ τὴν Διαμάντω. Καὶ πρὸ τῆς πολυτεχνίας αὐτῆς, ὀφειλομένης εἰς τὴν διαδοχὴν τριῶν γυναικῶν, αἰσθάνεται κανεὶς τὴν ἐπέμβασιν τῆς θείας Προνοίας, ἡ ὁποῖα ἠθέλησε νὰ παράσχῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἓνα ἀκόμη ἥρωα, ἐξ ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλομεν σήμερον τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς γωνίας αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς γῆς.

Ὁ Ἀνδρέας γεννηθεὶς τὴν 20 Μαΐου 1769, ἐνωρὶς ἠκολούθησε τὸ ἐπικίνδυνον στάδιον τῶν πατέρων του. Ἐλευόμενος ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἡ ὁποῖα περιέβαλλε πανταχόθεν τὴν πατρίδα του εἰσῆλθε δεκαετῆς μάλισ εἰς τὸ λατινάδικον πλοῖον τοῦ θείου του Γεωργίου Στύπα. Ἀργότερον ὅταν ἡ ληστοπειρατικὰ διὰ τοῦ Γουλιέλμου καὶ τοῦ Ἀνδρούτσου ἐμάστιζε τὴν Μεσόγειον, ὁ Μιχαὴλ Χατζημιχαήλης ἀρπάσας τὸ πλοῖον τοῦ πατρὸς του συνεταιρίσθη μετὰ τῶν ληστοπειρατῶν αὐτῶν καὶ παραλαβὼν καὶ τὸν τολμηρὸν ἔφηθον, παρέπλευσε τὰ παράλια τῆς Αἰγύπτου ὡς πειρατῆς καὶ ἐξώθησαν μάλιστα τὴν τόλμην των ν' ἀναβοῦν μέχρι τοῦ Καῖρου. Ὁ πατὴρ του, ἐκπληττόμενος ἀπὸ τὴν τόλμην τοῦ νεανίου αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον δὲν ἐφόβιζε τίποτε, τὸν ὠνόμαζε Λάμπρον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Λάμπρου Κατσώνη τοῦ ἐκ Λε-

Βαθείας τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα μετέφερε τότε μὲ φρίκην εἰς τὰ πτερὰ τῆς ἡ φήμη.

Ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ὑδραν ὁ Ἀνδρέας ἀνεχώρησεν εἰς Χίον, ὅπου διαφωνήσας μὲ τὸν ἀδελφόν του, ἐκράτησε τὰ χρήματα τοῦ πατρικοῦ πλοίου καὶ ἀγοράσας δι' αὐτῶν ἐν Κρητικὸν ὀνομαζόμενον Μιαούλη—ἐξ οὗ καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Μιαούλης—ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ὑδραν, καὶ ἐφόρτωσεν ἀραβόσιτον διὰ τὴν Βενετίαν. Ἀντὶ ὅμως νὰ μεταβῇ εἰς τὸν λιμένα τοῦτον, ἐπόλησε τὸ φορτίον καὶ ἐκράτησε τὰ εἰς τὸν πατέρα του ἀνήκοντα χρήματα, διὰ τῶν ὁποίων κατασκευάσεν ἰδικὸν του πλοῖον μὲ τὸ ὁποῖον ἐργασθεὶς ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη, ἐσχημάτισεν ἀρκετὴν περιουσίαν, ὥστε ἐπέστρεψεν εἰς τὸν πατέρα του τὰ ποσὰ τὰ ὁποῖα τοῦ κατακράτησε.

Ἀλλὰ καὶ τὸ νέον του πλοῖον δὲν τὸν ἱκανοποιεῖ ἐντὸς ὀλίγου καὶ πνεῦμα ἀπληστον καὶ ἀνήσυχον ὡς ἦτο ἔσπευσε νὰ ἀγοράσῃ ἄλλο εἰς Βενετίαν χωρητικότητος 18 χιλ. κοιλῶν, μὲ τὸ ὁποῖον παρεβίασε τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰσπανικῶν παραλίων ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου κατὰ τὸ 1802. Καὶ κατώρθωσε μὲν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν λιμένα τῶν Γαδεΐρων καὶ νὰ πωλήσῃ τὸ φορτίον του, ἐξερχόμενος ὅμως συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ ὠδηγήθη πρὸς τοῦ Ναυάρχου Νεῦτωνος. Ὁ Ἀγγλος ναύαρχος διέταξε νὰ τιμωρηθῇ ὁ τολμηρὸς ναυτικός μὲ τὴν ποινὴν τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Θαυμάσας ὅμως τὸ θάρρος καὶ τὴν παρησίαν τῶν ἀπαντήσεών του, τοῦ ἐχάρισε τὴν ποινὴν καὶ τὸν ἀπέλευσεν. Ἦτο δὲ τὸ Ὑδραϊκὸν πλοῖον τοῦ Μιαούλη τὸ πρῶτον Ἑλληνικόν, τὸ ὁποῖον ἐπλευσεν εἰς Ἰσπανικὰ παράλια.

Οἱ ἀγῶνες τοῦ Μιαούλη πρὸς τὴν θάλασσαν ἐξηκολούθησαν ἐπὶ τινα ἀκόμη ἔτη περιπετειώδεις, ἀναφέρεται δὲ καὶ παράδοξος ναυμαχία, τὴν ὁποῖαν διεξήγαγε πρὸς Γαλλικὸν καταδρομικόν, διὰ τοῦ μικροῦ του ἰστιοφόρου. Πλέον δηλαδὴ εἰς τὰ παράλια τοῦ Παπικῶ κράτους ἐναυμάχησε μετὰ τινος Γαλλικοῦ δικτύου, τὸ ὁποῖον ἠθέλησε νὰ κυριεύσῃ τὸ πλοῖον τοῦ Μιαούλη. Ὁ Μιαούλης ὀρμήσας εἰς τὴν πρύμνην τοῦ πλοίου του ἀπέκρουσε τὰς προσπαθείας τοῦ πληρώματος τοῦ Γαλλικοῦ καὶ ξιφῆρης ἐνεθάρρυνε τὸ πλήρωμά του, ὅταν δὲ ἐνίκησε κατώρθωσε νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ καταδιωχθῇ ὑπὸ τοῦ Γαλλι-

κοῦ, τὸ ὅποσον φαίνεται ὅτι εἶχε ὑποστῆ τοιαύτας ζημίαις, ὥστε ἐπροτίμησε νὰ ἐξαφανισθῆ καὶ τοῦτο ἐπωφελοῦμενον τοῦ σκότους.

Μέχρι τοῦ 1816 ἐξηκολούθησε τὴν ζωὴν αὐτὴν τῆς πάλης πρὸς τὰ στοιχεῖα καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Μιαούλης, τότε δὲ μόνον ἀπεσύρθη εἰς τὴν Ἵδραν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν ἀποικιακῶν, θεωρούμενος ἐκ τῶν οἰκοκυραίων τῆς νήσου, ἔγγαμος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1795 καὶ πατὴρ πέντε τέκνων.

Ἐν τῷ μεταξὺ κλονισθείσης σπουδαίως κατὰ τὸ 1807 τῆς υγείας του ἕνεκα τῶν καταχρήσεων τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ οἴνου, ἠναγκάσθη ὁ Μιαούλης νὰ μεταβῆ εἰς τὰς Ἀθήνας εἰς τὸν φιημιζόμενον τότε ἰατρὸν Ἀβραμιώτην, ὅστις τῷ ἀπηγόρευσε τὸν καπνὸν καὶ τὴν οἴνοποισίαν. Ὁ Μιαούλης ἠκολούθησε μετὰ προσοχῆς τὰς συστάσεις τοῦ ἰατροῦ καὶ τῷ ὄντι ἡ υγεία του ἀποκατέστη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἡ κήρυξις τῆς Ἐπαναστάσεως ἐν Ἵδρα. — Συμμετοχὴ τῶν τριῶν νήσων. — Ναυαρχία Ἰακώβου Τομπάζη. — Ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης μοίραρχος. — Ναυμαχία τῶν Πατρῶν. — Ὁ Μιαούλης ναύαρχος. — Ναυμαχία τῆς Ζακύνθου.

Ἡσύχζε λοιπὸν ὁ Μιαούλης ἐν Ἵδρα οἰκογενειάρχης καὶ εἰρηνικὸς ἔμπορος, ὅτε μίαν ἡμέραν ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον ἡ φήμη τῆς Ἑλληνικῆς ἐξεγέρσεως κατὰ τοῦ τυράννου.

Εἰς τὴν ἐξέγερσιν ταύτην ἐκαλεῖτο νὰ λάβῃ μέρος καὶ ἡ προνομιοῦχος νῆσος, ἡ ὁποία ὡς ἐκ τῆς δυνάμεως, τῆς διοικήσεως, τοῦ πλοῦτου, τῶν ἀνδρῶν καὶ τοῦ στόλου τῆς ἐνεδεικνύετο ὡς δυναμένη νὰ προσφέρῃ μεγάλας καὶ θετικὰς υπηρεσίας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Μόλις τὸ ἀκουσμα τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως ἔφθασεν εἰς τὴν νῆσον, οἱ οἰκοκυραῖοι καὶ οἱ πλοίαρχοι συνήλθον διὰ νὰ σχεθεῖον περὶ τοῦ τί πρέπει νὰ κάμωσιν. Καὶ μετὰ πολῶρον σύσκεψιν καὶ ἀφοῦ ἐλήφθη τὸ μέτρον νὰ ἐξετασθῆ πρῶτον τὸ κίνημα

καὶ νὰ ἐρευνηθῆ ἡ προέλευσις του διὰ τὰ ἐκτιμηθῆ ἂν ἦτο τῷ ὄντι ἀσφαλῆς ἐθνικὴ ἐξέγερσις, ἀπεφασίσθη νὰ ὑψώσῃ καὶ ἡ Ἵδρα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκ τῶν τριῶν νηυτικῶν νήσων — Ἵδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν — ἡ Ἵδρα εἶχε τὰ περισσότερα πλοῖα, ἐννενηντα δύο τὸν ἀριθμὸν. Ἐξ αὐτῶν δὲ πάλιν δύο ἦσαν τὰ μεγαλειότερα, τὸ τρικάρταρον τοῦ Ἰακώβου Τομπάζη εἴκοσι κανονίων καὶ τὸ δικάρταρον τοῦ Μιαούλη με δεκαοκτῶ κανονικὰ τῶν δώδεκα λιτρῶν, τὰ δὲ ἄλλα πλοῖα εἶχον δέκα ἕως δέκα τέσσαρα κανόνια τῶν ἐννέα λιτρῶν. Εἶχον δὲ καὶ αἱ δύο ἄλλαι νῆσοι 44 μὲν αἱ Σπέτσαι, 40 δὲ τὰ Ψαρά.

Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τοὺς νηύτεας, αἱ πληροφοροὶα περὶ τῆς πρώτης νεανικῆς ζωῆς τοῦ Μιαούλη εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ ἐννοηθῆ, ὅτι σχεδὸν οἱ νησιῶται ἐκεῖνοι ἦσαν ἀπὸ τῆς παιδικῆς των ἡλικίας καὶ νῆπται μαζῆ καὶ πολεμισταί, ἐξοικειωμένοι εἰς τοὺς κινδύνους τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἱκανοὶ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρὸν, τὸν ὅποσον ἐγνώριζον ἤδη καὶ τὸν εἶχον συναντήσῃ καὶ ἀντικρύσει πολλάκις εἰς τὰς ἀνοικτὰς θαλάσσας.

Δύο ἄνδρες πρῶτοι ἀπεδέχθησαν ἐν Ἵδρα τὸ ἐγερτήριο τῆς ἐλευθερίας σάλπισμα, ἐκεῖνοι ἀκριβῶς οὔτινες καὶ ἐχρηάζοντο, ὁ Ἰακώβος Τομπάζης καὶ ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ὅστις ἔθεσεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος τὴν ἀκατάβλητον τόλμην του καὶ τὴν μεγάλην του παῖραν καὶ ἔσπευσε νὰ ἐπιβῆ τοῦ πλοίου του «Θεμιστοκλῆς». Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ὁ μὲν Τομπάζης διορίσθη ναύαρχος τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ὁ δὲ Μιαούλης μοίραρχος τῆς Ἵδραϊκῆς μοίρας.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος καταρτισθεὶς οὕτω καὶ ὀρμισθέντος τοῦ ναυάρχου Τομπάζη ἐνώπιον τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν, ἐπλευσεν εἰς τὸ Αἶγαίον καὶ ἐβύθισαν τὰ μὲν Ἵδραϊκὰ ἐν Τουρκικὸν πρὸ τῆς Χίου, φέρον πολυμοσδίκ, τὰ δὲ Ψαρικὰ ἐν συνέλαβον ἄλλο καὶ τὸ ἐκράτησαν ἀποβιβάσασκα σώφους τοὺς ἐπιβάτας των. Ἠνωμένος ἔπειτα ὁ στόλος ἐπλευσεν εἰς τὰ ἴδια ἐνθαρρυνθεὶς ἐκ τῆς ἐκβάσεως τοῦ ἐκπλοῦ τούτου, ὁ ὅποιος ἐστοίχισεν εἰς τοὺς Τούρκους ἀρκετὰς ζημίαις.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα ὁ Ἑλληνικὸς στόλος διηρέθη καὶ ἡ μὲν μία μοῖρα αὐτοῦ διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον διὰ νὰ ἐμπο-

δίση τὸν ἔκπλου τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἡ δὲ ἑτέρα ὑπὸ τὸν Μιαούλην διηυθύνθη πρὸς τὰς Πάτρας, ὅπου ἐζήτουν τὴν συνδρομὴν τῆς οἱ Πελοποννήσιοι. Ὁ Μιαούλης ἐπέρασε τὸ μεταξὺ τῶν φρουρίων Ρίου καὶ Ἀντιρρίου στενὴν χωρὶς νὰ ὑποστῇ βλάβην τινὰ καὶ κατέπλευσεν εἰς τὰς Πάτρας, ὅπου ἀπεβίβασε τὸ πυροβολικὸν του καὶ τὸ ἔστησεν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

Οἱ Τοῦρκοι κατάπληκτοι πρὸ τῆς ἀπροσδοκίτου ταύτης ἐμφανίσεως εἰσῆλθον εἰς τὰ φρούρια, ὃ δὲ διοικητὴς Ἰουσοῦφ πασᾶς ἐδήλωσεν εἰς τοὺς προξένους ὅτι δὲν ἐγγυᾶται πλέον περὶ τῆς ἀσφαλείας των καὶ τοὺς συνέστησε νὰ φύγουν, ὅπερ καὶ ἔπραξαν οὗτοι ἐπιβάντες γαλλικοῦ τινος πολεμικοῦ.

Ἐνῶ ὅμως οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, κατέφθασεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἰσχυρὸς στόλος συγκείμενος ἐξ ἑκατὸν πολεμικῶν καὶ φορηγῶν προτιθέμενος νὰ τροφοδοτήσῃ τὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐπισκεφθεὶς τὴν Ζάκυνθον ὅπου παρὰ τοὺς ὄρους τῆς οὐδετερότητος ἔτυχε θερμοστάτης ὑποδοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ, ἔπλευσεν ἔπειτα πρὸς τὴν Ναύπακτον, ὅτε ἐφάνη ὁ Ἑλληνικὸς ὑπὸ τὸν Μιαούλην, ἐκ πενήντα πλοίων συνιστάμενος. Τὸ πλοῖον τοῦ Μιαούλη ἀποσταθῆν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἄτινα ἀκριβῶς ἕνεκα τοῦ ἀνέμου δὲν ἠδύναντο νὰ πλησιάσουν, εὗρέθη μεταξὺ ἐξ φρεγατῶν πρὸς τὰς ὁποίας ἐπολέμησε πέντε ὀλοκλήρους ὥρας καὶ τὰς ἠνάγκασε νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν μὲ μεγίστας ζημίας. Ὅτε δὲ κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ στόλου, ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη καὶ τὰ τουρκικὰ κατεκρηθέντα ὑπὸ πανικοῦ ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν, διηυθύνθησαν δὲ καταδιωκόμενα εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἐλλιμενίσθησαν. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐθυμιάσθη ὅχι μόνον τὸ θάρρος ἀλλὰ καὶ ἡ στρατηγικὴ δεξιότης τοῦ Μιαούλη, διαθέσαντος κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ πλοῖα, ὥστε ὁ διπλάσιος Τουρκικὸς στόλος νὰ εὗρεθῇ μεταξὺ δύο πυρῶν, ἐκ μέρους τῶν ὀλιγωτέρων Ἑλληνικῶν.

Τὰ καταφυγόντα εἰς τὴν Ζάκυνθον Τουρκικὰ πλοῖα ἐπερίμεναν ἔξω τῆς νήσου ὁ Μιαούλης καὶ ἡ νίκη προσηγγέλλετο ἀσφαλῆς, ὅτε ὁ Τοῦρκος ναύαρχος, ὀμολογήσας τὸν τρόπον του εἰς τὸν Ἄγγλον διοικητὴν τῆς Ζακύνθου, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειάν του. Καὶ οὗτος, ἔστειλε πάραυτα καὶ εἰδοποίησε τὸν Μιαούλην ν' ἀποσυρθῇ, διότι δὲν θὰ τῷ ἐπιτρέψῃ ἐπιθεῖν εἰς Ἀγγλικὴν

θάλασσαν, ἠναγκάσθη δὲ ὁ Μιαούλης νὰ ὑπακούσῃ καὶ ν' ἀποσυρθῇ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ δυσχερευθῇ τοὺς Ἄγγλους τῶν ὁποίων τὸ πείσμα ἠδύνατο νὰ βλάψῃ τὸν ἄγωνά.

Καὶ ὁ μὲν τουρκικὸς στόλος ἐξέπλευσε καὶ διηυθύνθη πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὃ δὲ Μιαούλης ἐσκέφθη νὰ προσβάλλῃ ἐξ τουρκικὰ ἐλλιμενισμένα εἰς Μούρτους. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πολεμικὴν ταύτην ἐπιχείρησιν τὸν ἠμπόδισε διαταγὴ τοῦ Ἄγγλου διοικητοῦ τῆς Ζακύνθου διατεινομένου ὅτι καὶ ἐκεῖ ἡ θάλασσα ἦτο Ἀγγλική.

Ὁ Μιαούλης τότε ἐπιθυμῶν νὰ διευκρινήσῃ ἅπαξ διὰ παντός τὰ ζητήματα ταῦτα διὰ νὰ μὴ ἀποστερηθῇ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος πεδίου ἐνεργείας ὅποιον ἦτο τὸ μεταξὺ τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τῆς Ἑλλάδος θαλάσσιον διάστημα, ἀπέστειλε τὸν πλοίαρχον Ραφαλιᾶν εἰς Κέρκυραν διὰ νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ἀρμοστοῦ. Ὁ Ἀρμοστής ὅμως κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκράτησε καὶ τὸν πλοίαρχον Ραφαλιᾶν καὶ τὸ πλοῖον. Ἐπειτα δὲ ἀπέλευσεν αὐτὸν χωρὶς ὅμως νὰ τοῦ δώσῃ καμμίαν ἀπάντησιν.

Καὶ ὁ Μιαούλης πρὸ τῆς σιδηρᾶς αὐτῆς βίας ἤτις τῷ ἐπέβαλεν ἀδράνειν καὶ αὐτοῦ καὶ τοῦ στόλου του, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἰθάκην διὰ ν' ἀναμείνῃ ἐκεῖ τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν τῆς δράσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἡ Ναυμαχία τῆς Χίου.— Πυρπόλησις τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος.— Ναυμαχία τῶν Σπετσῶν.— Ὁ πυρπολητὴς Πιπῖνος.— Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ψαρῶν.

Ἡ εὐκαιρία δὲν ἤργησε νὰ δοθῇ. Ἡ καταστροφὴ τῆς Χίου ἀντήχει ἤδη θλιβερά εἰς πᾶσαν Ἑλληνικὴν ψυχὴν. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔσπευσε πρὸς τὴν νήσον τὴν 27 Ἀπριλίου ὑπὸ τὸν Μιαούλην, μοίραρχον τῶν Ἰθακικῶν, τὸν Κολανδρουτσοῦ τῶν Σπετσιωτικῶν καὶ τὸν Ἀποστόλην τῶν Ψαριανῶν. Ὁ στόλος μὴ συναντήσας τὸν ἐχθρικὸν προσεπάθει ἐν τῷ μεταξὺ νὰ περι-

σώση ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερους ἐκ τῶν περιπλανωμένων καὶ κρυπτομένων Χίων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Τυρκικὸς κατέπλευσε καὶ πάλιν εἰς τὴν Χίον ὅπου ἐπρόκειτο νὰ ἐορτασθῇ τὸ Ραμαζάνι. Οἱ Ἕλληγες ἀπεφάσισαν τότε νὰ ἐπωφεληθοῦν τῆς εὐκαιρίας ταύτης καὶ νὰ κτυπήσουν τὸν Τυρκικὸν στόλον ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ λιμένος τῆς Χίου. Καὶ ἔγιναν τῷ ὄντι ἀψιμαχίαι τινὲς ἐμπνεύσασαι εἰς τοὺς Τούρκους πολλὴν ἀνησυχίαν, ἀλλὰ ἐπὶ τέλους τὰ Ἕλληνικὰ ἠναγκάστησαν νὰ ἐπαναπλεύσωσιν εἰς τὰ Ψάρα. Ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη νὰ μὴ χάνεται ὁ καιρὸς, καὶ τὴν νύκτα τῆς 6—7 Ἰουνίου, ἐνῶ ὁ Τυρκικὸς στόλος ἐώρταζε τὸ μπαϊράμιον καὶ οἱ ἀρχηγοὶ του ἦσαν συνηγμένοι εἰς τὴν ναυαρχίδα, δύο Ἕλληνικὰ πυρπολικὰ ὑπὸ τοὺς Κ. Κανάρην Ψαριανὸν καὶ Γεώργιον Πιπτινὸν Ἰδραϊτὸν, εἰσῆλθον πρὸς τὸ ἐσπέρας εἰς τὸν λιμένα τῆς Χίου, ἐνῶ τέσσαρα ἄλλα πολεμικὰ παρέπλεον ἐξω αὐτοῦ διὰ νὰ παραλάβουν τὰ πληρώματα τῶν πυρπολικῶν.

Ὅταν ἐνύκτωσεν ἐντελῶς, τὰ δύο πυρπολικὰ εἰσῆλθον μετὰ προφυλάξεως εἰς τὸν λιμένα, διῆλθον δὲ τὸσον πλησίον τῶν Τυρκικῶν πολεμικῶν, ὥστε ἐνοηθέντα ὑπὸ τῶν σκοπῶν ἠναγκάστησαν νὰ ἐξέλθουν. Περὶ τὰ μεσάνυκτα ὅμως εἰσῆλθον καὶ πάλιν καὶ βοηθούμενα ὑπὸ τοῦ ἐλαφροῦ ἀνέμου ἐκόλλησαν ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, τὴν ὁποίαν προέδιδεν ὁ πυκνὸς φωτισμὸς τῆς. Ἐκ τῶν δύο πυρπολικῶν τὸ μὲν Ἰδραϊκὸν ἀπεχωρίσθη καὶ παραφερόμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐνέσπειρε τὸν τροχὸν εἰς τὰ Τυρκικὰ πλοῖα, τὸ δὲ Ψαριανὸν μετέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὴν ναυαρχίδα ἣτις ἤρχισε καιομένη. Ὅλοι τότε οἱ ἐν αὐτῇ, μηδὲ τοῦ ναυάρχου ἐξαιρουμένου, ἐζήτησαν νὰ σωθῶσιν εἰς τὰς λέμβους, ἀλλ' ὅλοι σχεδὸν ἐκάησαν, ἰσθὺς δὲ καταπεσὼν ἐβύθισε τὴν λέμβον ἣτις ἔφερε τὸν καπετᾶν πασᾶν, ὃν πληγωμένον ἐτίναξεν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ ναῦται τῶν ἄλλων πλοίων ἐροίφθησαν τότε νὰ τὴν σώσουν καὶ κατόρθωσαν νὰ τὸν ἀποβιβάσουν εἰς τὴν ξηράν, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐξέπνευσεν ἐκ τοῦ δεινοῦ τραύματος τὸ ὅποιον εἶχε λάβει εἰς τὴν ὄσφυν. Μετ' ὀλίγον δὲ μεταδοθέντος τοῦ πυρὸς εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην τῆς ναυαρχίδος, ἀνετινάχθη αὕτη μετὰ τρομεροῦ κρότου ἀπειλοῦσα νὰ βυθίσῃ καὶ ἄλλα πλοῖα γύρω τῆς. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ γενναῖοι πυρπολικαὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν—τριακοντα τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν ἐν ὅλῳ—

ἐπιβάντες τῶν ἄλλων πολεμικῶν πλοίων μετέβησαν εἰς Ψάρα ὅπου ἐτελέσθη συγκινητικὴ δέησις πρὸς τὸν Ὑψιστον καὶ εὐχριστικὰ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν Ἕλληνικῶν ὅπλων.

Μετὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο ὁ Τυρκικὸς στόλος δὲν ἐτόλμησε πλέον ν' ἀντικύρῃ τὸν Ἕλληνικόν. Ἀποπλεύσας δὲ ἐν σπουδῇ ἀπὸ τῆς Χίου διηυθύνθη εἰς τὴν Μυτιλήνην, ἐνῶ ὁ Ἕλληνικὸς διηυθύνθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἐρεσσοῦ. Μετὰ δύο ἡμέρας οἱ Ἕλληγες ναυτικὰ ἐπρόκειτο νὰ διευθύνουν δύο πυρπολικὰ κατὰ τοῦ Τυρκικοῦ, ἀλλ' αὐτὸς προφθάσας ἀπέπλευσεν ἐν σπουδῇ καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν Τένεδον. Καὶ ὁ Ἕλληνικὸς βλέπων ὅτι συνάντησις ἦτο ἀδύνατος, ἀφοῦ οἱ Τούρκοι εἰσῆρχοντο πλέον ἐντρομοὶ εἰς τὸν Ἕλλησποντον, ὅπου προσβολὴ δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰδραν καὶ τὰ Ψάρα μεταδίδων παντοῦ τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν ἐλπίδα διὰ τὰς ἐπιτυχίας των καὶ τὰ θάρρος των.

Ἄλλ' ἡ παρουσία τοῦ στόλου ὀπίσω ἦτο ἀναγκαιὰ ἤδη. Τὴν 7 Σεπτεμβρίου ὁ Τυρκικὸς στόλος τῶν Πατρῶν ἐφάνη ἀπέναντι τῶν νήσων Σπετσῶν καὶ Ἰδρας διευθυνόμενος πρὸς τὸ Ναύπλιον μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ τροφοδοτήσῃ τοὺς ἐγκλειστούς καὶ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν. Ὁ ναύαρχος Μιαούλης ἠγούμενος ἐζήντα πολεμικῶν πλοίων καὶ δέκα πυρπολικῶν παρετάχθη μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς Πελοποννησιακῆς παραλίας, διαίρεθεις εἰς δύο. Ἄλλ' εἰς δύο διήρσε τὸν στόλον του καὶ ὁ ναύαρχος Ἀβδουλάχ, καὶ ἐπιπεσὼν μετ' ὀρμῆς κατὰ τῆς μούρας, ἦτις εὐρίσκετο πρὸς τὴν Ἐρμιόνην, τὴν ἐστενωχώρησε τὸσον, ὥστε δὲν ἠδύνατο αὕτη νὰ κινήθῃ. Τότε ὁ Ἰδραϊτὸς Πιπτινὸς ἐπροχώρησεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων μετὰ τὸ πυρπολικόν του καὶ τὸ ἐκόλλησεν εἰς ἐνβρίκιον, τὸ ὅποιον ἀνετινάχθη κατὰ στραφέν μετὰ τοῦ πληρώματος τοῦ. Ὁ ἐχθρὸς ἐστράφη κατὰ τῆς ἐτέρας μούρας τοῦ Ἕλληνικοῦ στόλου, ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος Κριεζῆς ὥρμησε μόνος του ἐναντίον τεσσάρων φρεγατῶν. Τὸ πλοῖον τοῦ Κριεζῆ δὲν ἐφαίνετο ἐν μέσῳ τοῦ τρομεροῦ καπνοῦ τῆς ναυμαχίας, καὶ ὁ Μιαούλης ὑποθέσας ὅτι ὁ συνχωριστὴς του ἐχάθη ὥρμησε καὶ αὐτός. Ἄλλ' ἤδη εἰς βοήθειαν τῶν τεσσάρων φρεγατῶν ἐπήρχοντο καὶ ἄλλαι καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Μιαούλη ἠκολούθουν ὅλα τὰ ἄλλα πλοῖα τῆς Ἕλληνικῆς μούρας.

Ταυτοτρόπως ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη καὶ κατέστη σφοδρῶς...

τάτη. Μετὰ ἐξ ὧρων τρομερὸν ἀγῶνα, καθ' ὃν τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ἐπολέμησαν ἡρωϊκῶς ἀπέναντι διπλασίας δυνάμεως, ὁ ἐχθρικός στόλος ἐτρόπη εἰς φυγὴν πρὸς τὴν Κρήτην, ἀφήνων ὀπίσω του τέσσαρα βεβλαμμένα πλοῖα τὰ ὅποια τὸν ἠκολούθησαν βραδυπλοοῦντα καὶ πρὸ πάντων ἀφήνων εἰς τὴν ἀπελπισίαν τὸ ἀναμένον νὰ ἐπισιτισθῇ ὑπ' αὐτοῦ Ναυπλίου.

Ἐξαιρετικὴν σημασίαν ἔχει ἡ ναυμαχία αὕτη, ὅχι μόνον ἀπὸ πολεμικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως. Ἐὰν ἐλύετο ἡ πολιτορμία τοῦ Ναυπλίου, δὲν θὰ ἦτο πλέον δυνατὸς τότε ὁ σχηματισμὸς Κυβερνήσεως, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ τηρηθῆται καὶ νὰ διευθύνῃ τὸν ἀγῶνα, θὰ κατεστρέφετο δὲ αἱ Σπέτσαι καὶ ἡ ἐπανάστασις ἴσως ἐπνίγετο, διότι αἱ ἀτυχαίαι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἦσαν μεγάλαι, ἡ δὲ Τουρκία εἶχε κατορθώσῃ εἰς τὸ μεταξὺ νὰ τακτοποιήσῃ τὰς ὑποθέσεις της τόσοσιν ὥστε νὰ δύναται νὰ μείνῃ πανταχόθεν ἡσυχος καὶ ν' ἀπασχοληθῇ μὲ τὴν Ἑλλάδα μόνον, ὅτε ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀγῶνος θὰ ἦτο ἴσως δυνατὴ. Εὐτυχῶς ἐπῆλθεν ἡ αἰσχροὺς φυγὴ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου πρὸς τὴν Κρήτην καὶ ὀλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἀνεθάρρησε καὶ αἱ διχόνοιαι ἔπαυσαν καὶ οἱ Τούρκοι κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου ὅσον ἀφορᾷ τὰς κατὰ θάλασσαν ἐνεργείας τῶν Ἑλλήνων.

Τὸν ἀνάνδρως ποδήσαντα εἰς Κρήτην Ἀβδουλάχ ἀντικατήσας ὁ Χοσερέφ πασᾶς δὲν ἐφάνη τυχηρότερος ἐκεῖνου, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Μιαούλην περιλαμβάνων τεσσαράκοντα ἐξ πλοίων, συναντήθει μετ' αὐτοῦ παρὰ τὴν Μυτιλήνην ὅχι μόνον τὸν παρεκολούθησε μετὰ θάρρους καίτοι ὑπερδιπλάσιον ἀλλὰ καὶ τὸν προσέβαλε καὶ τοῦ ἐπέφερε σημαντικὰς βλάβας. Τὴν νύκτα ὁ Τουρκικὸς στόλος διηυθύνθη εἰς Βῶλον, ὅπου ἐφθασε τὴν ἐπομένην καὶ ὁ Ἑλληνικὸς, ὅστις καὶ προσέβαλε τοὺς Τούρκους ἐντὸς τοῦ λιμένος διὰ δύο πυρπολικῶν, ματαίως ὅμως, διότι τὰ πυρπολικά ἐκάησαν ἀνεπιτυχῶς ἀναφλεγέντα. Ὁ Μιαούλης τότε ἀπέσυρε τὰ πλοῖά του εἰς Σκιάθον διὰ νὰ κατασκευάσῃ πυρπολικά, ὁ δὲ Τουρκικὸς στόλος ἐξελθὼν δὲν διήλθε πρὸ τῆς Σκιάθου φοβούμενος νὰ συναντηθῇ μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπροτίμησε τὸν μακρυνώτερον καὶ ἀσφαλέστερον ὁμοῦ δρόμον. Καὶ ἀντὶ νὰ ἐπέλη κατὰ τῶν τεσσαράκοντα ἐξ πολεμικῶν τοῦ Μιαούλη τὰ ὅποια τὸν ἐπερίμεναν, ὤρμησεν ἐν σπουδῇ πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον, σύρων ὀπίσω του δεκαπέντε μικρὰ φορτηγὰ καὶ

ἀλιευτικά, συλληφθέντα κατὰ διαφόρους περιστάσεις, τὰ ὅποια ὁ Χοσερέφ ὠδήγει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀνακρίβειαν του.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος διακόψας τὴν καταδίωξιν του, ἀφοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐπιστρέφων εἰς Σκιάθον συνητήθη πρὸς δέκα Τουρκικὰ ἐξ ὧν τὸ ἐν τρικάταρτον, ὀκτὼ δικάταρτα καὶ μία γολέτα μεταφέρουσα αἰχμαλώτους τῆς Εὐβοίας. Ὁ Μιαούλης ὤρμησε κατὰ τῶν Τουρκικῶν, ἅτινα τὸν Ἑλληνικὸν στόλον εἶχον ἐκλάβει ὡς ἰδικόν των καὶ ἐπροχώρου ἀνύποπτα, καὶ τὸ μὲν τρικάταρτον ἐκυρίευσεν ἀμαχητὶ ὡς καὶ τὰ τέσσαρα δικάταρτα, εἰς τὰ ὅποια εἴσε 1500 αἰχμαλώτους οὓς ἠλευθέρωσεν, ἡ δὲ γολέτα μὴ θέλησασα νὰ παραδοθῇ ἐβυθίσθη καεῖσα αὐτάνδρως, τὰ ἄλλα δὲ ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς. Τιοιουτοτρόπως ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατήγαγε δύο ἐπιτυχίας, τὴν τροπὴν εἰς φυγὴν τοῦ Τουρκικοῦ πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον καὶ τὴν κατάληψιν πέντε πλοίων, πρὸς τοῦτους δὲ καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν χιλίων πεντακασίων αἰχμαλώτων.

Δυστυχῶς ὅμως τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος. Τὴν 19 Ἰουνίου ἰσχυρώτατος Τουρκικὸς στόλος προσέβαλε τὴν νῆσον καὶ ἡρωϊκῶς ἀνθισταμένην τὴν κατέστρεψε. Δὲν ὑπάρχει ἴσως εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑπταετοῦς ἀγῶνος θλιβερωτέρα καὶ τελειότερα καταστροφὴ ἀπὸ τῆς ἡρωϊκῆς ταύτης νήσου, ἡ ὅποια ἐπρομήθευσε τόσους λέοντας εἰς τὸν ἀγῶνα. Τίποτε δὲν ἔμεινεν ἐπ' αὐτῆς, καὶ διὰ νὰ γραφῇ ἡ ἱστορία τῆς καταστροφῆς της, πρέπει νὰ γίνῃ χρῆσις αἵματος καὶ ὅχι μελάνης.

Ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος εἰδοποιήθη ὅτι τὰ Ψαρὰ κατεστράφησαν ἐκυκλοφόρει ταῦτοχρόνως ὅτι ἡ καταστροφὴ δὲν ἦτο τελεία εἰσέτι καὶ ὅτι τεῖχος τι ἀνθίστατο. Καὶ ὁ ναύαρχος Μιαούλης συγκεντρώσας ὅσα πλοῖα ἐπρόφθασε καὶ ἐπιβιβάσας ὅσους ἀνδρας ἠδυνήθη νὰ εὔρη, ἔσπευσεν ἀτρόμητος πρὸς τὴν νῆσον τὴν ὅποιαν ὑπετίθετο ὅτι ἔζωσεν ὁ τεράστιος στόλος. Ἄλλ' ὁ στόλος, ἀφοῦ συνετέλεσε τὰς τρομερὰς καταστροφάς, εἶχεν ἀποπλεύσῃ ἤδη εἰς Μυτιλήνην διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, ἔμεινε δὲ ὀπίσω στολίσκος ἐκ δεκαπέντε περίπου πλοίων τοῦ ὁποίου οἱ ναῦται κατεγίνοντο νὰ καίουν καὶ νὰ καταδαρίζουν ὅ,τι ἀπέμεινεν

εἰσέτι ἀκέραιον εἰς τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον τόπον. Μόλις ἐφάνησαν οἱ Ἕλληνες, οἱ Τούρκοι καταληφθέντες ὑπὸ πανικοῦ ἔσπευσαν πρὸς τὰ πλοῖα καὶ μετὰ τύσης σπουδῆς εἰσῆλθον εἰς αὐτά, ὥστε πλεῖστοι ἐπνίγησαν, διακύσιοι δὲ ἐκλείσθησαν ἐντὺς τεσσάρων οἰκιδῶν ἔπου ἐφονεύθησαν ὅλοι, ἐνῶ μία γολέτα παρεδίδοτο καὶ ἐν ἄλλο πλοῖον ἐκαίετο αὐτανδρον.

Τὴν ἐπομένην ἐφάνη ὀλόκληρος ὁ Τουρκικὸς στόλος. Ἄλλ' ἡ ναυμαχία ἦτο ἀδύνατος. Ὁ ἐχθρὸς ἦτο πολλαπλάσιος. Καὶ ὁ Μιαούλης, σώφρων καὶ προσεκτικὸς ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἀπέφυγε τὸν ἀγῶνα, ὅστις δὲν θὰ ὠφέλει εἰς τίποτε καὶ μόνον θὰ ἐστέρει τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄλλης ναυτικῆς δυνάμεως, ἐνῶ τὴν εἶχεν ἤδη στερήσῃ τῆς δυνάμεως τῶν Ψαριῶν.

Ἡ μικρὰ ἐπιτυχία τῆς ἀποβάσεως τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς καταλήψεως τοῦ Τουρκικοῦ στολισκοῦ δὲν ἦτο βεβαίως ἀρκετὴ νὰ ἀποζημιώσῃ τοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Ὅπως δ' ἦποτε ὅμως καὶ μετὰ τὴν μεγίστην ἐζείνην συμφορὰν, ἡ μικρὰ ἐκδίκησις ἀνεκρύφισε καὶ ἐνεθάρρυνεν. Ἄλλως τε οἱ ἐπιζήσαντες Ψαριανοὶ διενέμοντο ἤδη εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς πολεμικὰς δυνάμεις καὶ ἐνίσχουν τὸν στόλον τῶν Ὑδραίων καὶ τῶν Σπετσιοτῶν. Καὶ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς νήσου των, ἀπάτριδες καὶ ὄρφανοὶ καὶ ἄπαιδες, ἔφερον βαθυτέρον τὸ μῖσος κατὰ τοῦ τυράννου καὶ ἐνίσχουν περισσώτερον τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ὁ Μιαούλης συνεκέντρωσεν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειοτέρους εἰς τὸν στόλον του καὶ εἰς αὐτοὺς ἐνεπιστεύθη κατὰ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος τὰς καλλιτέρας θέσεις, προσδοκῶν πολλὰ ἀπὸ τὸ μένος καὶ τὴν δίψαν των τῆς ἐκδικήσεως.

Ἐὰν ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ προλάβῃ τὰς καταστροφὰς τῶν Ψαρῶν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, εἶναι βέβαιον ὅτι ἔσωσε παρομοίως καταστροφῆς τὴν Σάμον, τὴν ὁποίαν ἐπερίμενον ἡ ἰδία τύχη κατὰ τὸ ὀρισμένον ὀλέθριον τῶν Τούρκων σχέδιον. Ἐνῶ ὁ Τουρκικὸς στόλος ἦτο γνωστὸν ὅτι διευθύνεται κατὰ τῆς νήσου, ἐξέπλευσαν ταχέως πρὸς αὐτὴν 27 Ὑδραϊκὰ πλοῖα πολεμικὰ καὶ πυρπολικὰ ὑπὸ τὸν Σαχτούρη, ὀκτὼ Σπετσιοτικὰ καὶ ἡτοιμάσθη καὶ ἡ μοῖρα τοῦ ναυάρχου Μιαούλη. Τὰ Ἑλληνικὰ διευθυνόμενα πρὸς τὴν Σάμον συνήντησαν στολισκὸν μεταγωγικὸν φέροντα εἰς τὴν νῆσον ἀποβατικὰ ἀγήματα, καὶ πεσόντα ἐπ'

αὐτοῦ κατεπόντισαν μερικὰ ἐκ τῶν πλοίων καὶ συνέλαβον ἄλλα, τὼν τοὺς στρατιώτας κατέσφαξαν. Ὅλα τὰ ἄλλα ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ ἄλλα μὲν ἐξ αὐτῶν ἐχάθησαν εἰς μακρινὰ παράλια, ἄλλα δὲ ἔπεσαν εἰς τὴν ξηρὰν διὰ νὰ σώσουν τὰ πληρώματά των. Ἀναπτυχθεῖσα δὲ ἡ μοῖρα καθ' ὅλα τὰ Σαμιακὰ παράλια ἠμπόδισεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας πᾶσαν ἀποβίβασιν, διεσκόπησε τὰ ἐτοιμαζόμενα νὰ μεταφέρουν ἀγήματα μεταγωγικὰ καὶ ἠνάγκασε τοὺς στρατιώτας τῶν παραλίων ν' ἀποσυρθοῦν ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Τουρκικὸς στόλος βλέπων ὅτι ἦτο ἀδύνατος ἡ ἀποβίβασιν ἐνόσφ ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκετο ἐκεῖ, ἐκινήθη ὀλόκληρος κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ Ἑλληνικὴ μοῖρα ἐπερίμενε τὴν ἐπίθεσιν τούτων καὶ τὴν ἐδέχθη ἀτρόμητος, δύο δὲ πυρπολικὰ, καίτοι ἀποτυχόντα ἀμφότερα, ἐφόδισαν τόσον τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, ὥστε τὰ ἠνάγκασαν ν' ἀποχωρήσουν καὶ ἡ ναυμαχία ἀπέβη καὶ πάλιν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων οἵτινες ἔμειναν εἰς τὴν θέσιν των, ὑποχωρήσαντος τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου.

Τὴν 4 Αὐγούστου ἐπανελήφθη ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων. Μόλις ὅμως ἤρχισεν ἡ ναυμαχία, ἐνεφανίσθη ὁ ἀτρόμητος Κανάρης διευθύνων τὸ πυρπολικόν του ἐν μέσῳ 17 Σπετσιοτικῶν καὶ Ὑδραϊκῶν πλοίων, καὶ δὲν κατώρθωσε μὲν ὁ Κανάρης νὰ πυρπολήσῃ τὸ τρίκροτον τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑπ' ὄψει, ἡ ἐμφάνισις του ὅμως ἐνέσπειρε τρόμον πάλιν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ὁ στόλος των ἐπόδισεν ἀτάκτως εἰς τὸ ὀρμητήριόν των, ὅπου ἦτο ἀσφαλῆς ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἠδύναντο νὰ πλησιάσουν.

Φαίνεται ὅτι οἱ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς θεώμενοι τὴν ἀνανδρίαν τοῦ στόλου των Τούρκοι διεμήνυσαν εἰς τὸν Καπετὰν πασὰν ὅτι ἦτο ἀίσχυρος ἡ διαγωγὴ αὐτῆ τοῦ αἰωνίου ποδίσματος καὶ ὁ Τούρκος ναύαρχος ἀπεπειράθη καὶ τετάρτην φορὰν νὰ ἐπιπέσῃ διηρημένως κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, τοῦ ὁποίου τὸ ἥμισυ κατεῖχε τὸ ἀνατολικὸν ἀκρωτήριο τῆς Σάμου, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ τὸ ἀριστερόν. Τὴν φορὰν αὐτὴν ἡ ἐπίθεσις ὑπῆρξε βιαιότερα, ἀλλὰ καὶ ἡ στάσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου περισσώτερον ἔντονος. Ὁ πυρπολητὴς Τσάπελης ὤρμησεν ἐναντίον μιᾶς μεγάλης φρεγάδας πλεούσης εἰς τὸ μεταξὺ Σάμου καὶ Ἀγίας Μαρίνης στενόν. Καὶ ἐπρόφθασε μὲν οὗτος νὰ πλησιάσῃ τὴν φρεγάδαν, ἐγκαταλειφθεὶς ὅμως ἀπὸ τοὺς ναύτας του, δειλιάσοντας τὴν τελευ-

ταίαν στιγμήν, ἔθεσε πῦρ εἰς τὸ πυρπολικόν καὶ τὸ κατέστρεψε διὰ νὰ μὴ τὸ πάρουν οἱ Τούρκοι.

Εὐτυχέστερος ὁ Κανάρης προέταξε τὸ πυρπολικόν εἰς τὴν δρόμον ἀκριβῶς ὃν εἶχεν ἤδη λάβῃ ἢ φρεγάδα καὶ τὴν ἐπερίμεγεν ἐμπρός. Τὸ Τουρκικὸν πλοῖον βλέπον τὸν κίνδυνον ἔκαμψε διὰ νὰ τὸν ἀποφύγῃ, ἀλλ' ὁ Κανάρης ἐπρόφθασε καὶ ἐκόλλησε τὸ πυρπολικόν του. Μετ' ὀλίγον, ἐνῶ οἱ ναῦται ἐπιπτον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ συναλμαβάνοντο ἢ ἐφονεύοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἡ φρεγάδα ἀνετινάσseto εἰς τὸν ἀέρα καὶ τὰ τεμάχιά της ἐφύευσον πυκνοὺς τοὺς εἰς τὴν ξηρὰν Τούρκους.

Ἡ τουρκικὴ μοῖρα τότε προσεπάθησε νὰ στραφῇ κατὰ τῆς ἄλλης πλευρᾶς εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο τὰ Σπετσιωτικὰ πλοῖα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὴν περιέμενον ἠρωϊκῆ ἀντίστασις. Ὁ πυρπολιτὴς Βατικιώτης προσεκόλλησε τὸ πυρπολικόν του εἰς ἓν Τυνισιακὸν δίκροτον καὶ τὸ ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα, συλλαβὼν καὶ ἓνα Τυνίσιον πασᾶν ὅστις ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σωθῇ. Ἀργότερα δὲ ἄλλος πυρπολιτὴς, ὁ Ραφαλιᾶς, ἔκαυσε τὸ τρίτον τῆς ναυμαχίας ἐκείνης πλοῖον.

Ἐγνωεῖται ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ἐξακολουθήσῃ, καὶ τὴν νύκτα ἐτραπήεῖς φυγῆν, ἠλκτωμένους κατὰ τρία πλοῖα, κατὰ πολυαριθμοὺς στρατιώτας καὶ ναῦτας καὶ κατεχόμενος ὑπὸ δεινοῦ φόβου. Ὁ Καπετὰν πασᾶς πεισθεὶς ὅτι ἡ ἀπόβασις στρατοῦ εἰς τὴν Σάμον ἦτο ἀδύνατος, διέταξε τὸ πόδισμα πρὸς τὸ Ἀγαθονῆσι, ἐκεῖθεν δὲ μυστικᾶ ὁ στόλος ἔφυγε διευθυνόμενος πρὸς τὴν Πάτμον, ὅπου ἀνεμένετο ὁ Αἰγυπτιακός.

Τοιοιτοτρόπως ἐσώθη ἡ Σάμος ἀπὸ τὴν φρικτὴν καταστροφὴν τὴν ὁποίαν ἔπαθον τὰ Ψαρά, ὡς θὰ ἐσώζοντο καὶ τὰ Ψαρά, ἐὰν ἐπρόφθαιεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος νὰ τὰ προστατεύσῃ καὶ ἐὰν κατώρθωνε νὰ φθάσῃ τρεῖς μόνον ἡμέρας πρὸς τῆς ἀποβάσεως τῶν Τούρκων. Τὰ Ψαρά ὅμως καταστραφέντα ἐφώτισαν διὰ τῆς λάμψεως τῶν καιομένων των γυναικοπαίδων τὸν ἀγῶνα, καὶ δὲν ὑπάρχει ἴσως ἐθνικὴ συμφορὰ ἤτις ν' ἀπέβη εἰς ἐθνικὴν ὠφέλειαν, ὅσαν ἡ καταστροφὴ τῆς μικρᾶς ταύτης νήσου, προκαλέσσασα τὸ μένος τῆς ἐκδικήσεως εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τὴν συμπάθειαν εἰς τοὺς Εὐρωπαίους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Συμμετοχὴ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου.— Ναυμαχία ἐν Κῶ καὶ Μπουδρουμῶ.— Ναυμαχία τῆς Ἀστυπалаίας.— Μεγάλα ἀπώλειαι τοῦ Ἰμβραήμ.

Μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἔχομεν πυκνάς τὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ βλέπομεν τὸ ὄνομα τοῦ γενναίου ναυάρχου καὶ τῶν ἀτρομήτων πυρπολιτῶν φερόμενον μεθ' ἑαυτῶν ἐπὶ τῶν πτερόγων τῆς φήμης. Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος θριαμβεύει εἰς ὅλην τὴν θάλασσαν καὶ μόνον τὰ στενά τοῦ Ἑλλησπόντου μετὰ τὰ φοβερά των τηλεβόλα τὸν σταματοῦν.

Ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1824 ὑπῆρχον ὄρισμένα μέρη τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, τὰ ὁποῖα δὲν ἐτόλμων νὰ διέλθουν ἀφόβως τὰ Τουρκικὰ πλοῖα, αἱ μεγαλειότεραι δὲ ἀποστολαὶ τροφίμων καὶ ἐφοδίων πολέμου πρὸς τὰς μαχομένας ἐν Ἑλλάδι Τουρκικὰς στρατιάς ἐγίνοντο καθ' ὅλην σχεδὸν αὐτὴν τὴν διάρκειαν διὰ ξηρᾶς. Καὶ μόνον ὁσάκις μεγάλη ναυτικὴ δύναμις ἐξήρχετο ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, τὰ τροφίμα καὶ τὰ ἐφόδια ἤρχοντο διὰ θάλασσης, καλῶς προστατευμένα καὶ συνοδευόμενα ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ στόλου.

Ἐν ταῦτοις αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιτυχίαι τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἐξῆπνησαν ζωηροτέρους τοὺς φόβους τῆς Τουρκίας. Ὁ ὕγκος αὐτῆς διευθύνετο ὅχι μόνον κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν νήσων, καὶ ἐνόσφ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἦτο ἰσχυρὸς κατὰ θάλασσαν αἱ νῆσοι δὲν ἐφοβοῦντο τίποτε, προστατευόμεναι ἀενάως ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν καὶ εὐκινήτων Ἑλληνικῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα διέσχίζον τὰς γραμμὰς τοῦ Τουρκικοῦ καὶ διέφευγον πάντα κίνδυνον, ὁσάκις δὲ συνηγνῶντο προσεκόλουν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς κατέστρεφον.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον πρὸ πάντων ἡ Τουρκία εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταστρέψῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον, ἦτο ἡ ἐντύπωσις

τὴν ὁποῖαν ἔκαμον αἱ νίκαί του εἰς Ἕλληνας καὶ Τούρκους. Αἱ ἀτυχαί τοῦ 1824 κατὰ ξηράν, ὁ ὄγκος μὲ τὸν ὁποῖον ἤρχετο ὁ Ἰμπραήμ φέρων μαζί του πυκνότερον τακτικὸν στρατὸν ὀδηγούμενον μάλιστα ὑπὸ ἐμπειροπολέμων ἀξιωματικῶν, αἱ ἐσωτερικαὶ διαμάχαι τῶν Ἑλλήνων, ἡ ἐξάντλησις τῶν χρημάτων καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ ὁποία προωρίζετο νὰ καταστραφῇ πρώτη, ὅλα ταῦτα ἦσαν βεβήματα κτυπήματα τοῦ ἀγῶνος καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 1824 μεγάλη ἀπογοήτευσίς ὑπῆρχε κατὰ ξηράν, καὶ ἂν ἦσαν πυκνοὶ ἀκόμη ἐκεῖνοι οἵτινες ἠλπίζον εἰς τὴν τελικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος, δὲν ἦσαν ὅμως καὶ ὀλίγοι οἱ βλέποντες ὅτι ὁ πόλεμος παρετείνετο πολὺ, ὅτι ἦσαν πυκναὶ πλέον αἱ ἀποτυχίαι καὶ ὅτι ἤρκει μία μεγάλη πλέον ἐπίθεσις διὰ νὰ σβύσῃ τὰς προσπάθειάς των καὶ νὰ ὑποδουλώσῃ καὶ πάλιν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν αἰώνιον της τύραννον. Ἔμμεν ὅμως ἡ θάλασσα ἐλευθερά καὶ ἐκυριάρχει εἰς αὐτὴν ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἀπὸ ὅλα τὰ Ἑλληνικὰ παράλια ἤρχοντο αἱ φῆμαι τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιτυχιῶν καὶ ὁ Τουρκικὸς στόλος ἤλλασσε διαρκῶς ἀρχηγούς, τοῦ Σουλτάνου νομίζοντος ὅτι περισσότερον ἀπὸ τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων ἔπταιεν ἡ ἀνανδρία καὶ ἡ ἀδεξιότης τῶν ἰδικῶν του ναυάρχων.

Καὶ ὅταν ὁ Σουλτάνος ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ καὶ τοῦ στρατηγικωτάτου καὶ ἀνδρείου υἱοῦ του καὶ τοῦ καλῶς ὀργανωμένου στρατοῦ του, ἡ αἴτησις περιέλαβε καὶ στόλον ἰσχυρόν, τὸν ὁποῖον θὰ προσέφερεν ἡ Αἴγυπτος εἰς ἐνίσχυσιν τῶν Τουρκικῶν ὕπλων.

Πρέπει νὰ φαντασθῶμεν σήμερον ὅτι τὴν εἶδθην τῆς ἐρχομένης ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς βοηθείας θὰ τὴν ἤκουσαν οἱ πολεμοῦντες Ἕλληνες μὲ κάποιαν συγκίνησιν. Ὁ ἀγὼν ἐγίνετο ἀγριώτερος ἤδη καὶ μὲ ὀλιγωτέρας πιθανότητος ἐπιτυχίας. Ἀκριβῶς τώρα, ὅτε αὐτοὶ εἶχον ἀρχίσῃ νὰ ἐξαντλῶνται καὶ νὰ βλέπουν τὰ μέσα των ὀλιγοστεύοντα, οἱ ἀντίπαλοί των ἐγίνοντο ὄχι πλέον ἰσχυρότεροι ἀλλ' ἀκατανίκητοι. Αὐτὸ τοῦλάχιστον ἦτο τὸ φυσικὸν καὶ δικαιολογημένον συναίσθημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχουν οἱ Ἕλληνες.

Καὶ ὅμως οἱ ἀτρόμητοι θαλασσινοὶ δὲν ἐπτοήθησαν ἀπὸ τὴν ἐπερχομένην δύναμιν. Οἱ πρόκριτοι τῶν ναυτικῶν νήσων προσεπάθησαν μόνον νὰ εὔρουν τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια πρὸς

ἐνίσχυσιν τοῦ στόλου των καὶ ἡ Κυβέρνησις προσέφερε τὰ ἰδικὰ της πενιχρὰ μέσα καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ ναύαρχον τὸν ἄφοβον Μιαούλην καὶ τὸν γενναῖον Σαχτούρην, μὲ πυρπολητὰς ὡς τὸν Κανάρην καὶ τὸν Πιπῖνον, ἠτοιμάσθη μὲ ἀκατάβλητον θάρρος ν' ἀντικρούσῃ τὸν ἐρχόμενον ἐξ Αἰγύπτου κολοσσόν.

Καὶ ἦτο πραγματικῶς κολοσσὸς ἡ δύναμις αὐτῆ, ἀποτελούμενη ἀπὸ πενήντα τέσσαρα μεγάλα πολεμικὰ καὶ τριακόσια καὶ πλέον φορητὰ, ἐκ τῶν ὁποίων μάλιστα τὰ 84 ἔφεραν ξένην σημαίαν. Περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου ὅλα αὐτὰ τὰ πλοῖα κατέπλευσαν εἰς Κῶ, ὅπου εἶχε καταφύγη ἀδρανῆς καὶ ἔντρομος ὁ Τουρκικὸς στόλος μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀποτυχίας του πρὸ τῆς Σάμου.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος διεσπαρμένος εἰς διαφόρους πολεμικὰς ἐνεργείας συνηνώθη τὴν 23 Αὐγούστου 1824 εἰς τὴν Πάτρων καὶ ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Μιαούλη ἔπλευσε τὴν 24 πρὸς τὴν Κῶ καὶ τὸ Μπουδρούμι, ἀποφασισμένους νὰ προσβάλλῃ τὸν ἠνωμένον Μωαμεθανικὸν στόλον. Ἀπετελεῖτο δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἀπὸ τὰς δύο Ἰδραϊκὰς μοῖρας τοῦ Μιαούλη καὶ Σαχτούρη, τὰς Σπετσιωτικὰς ὑπὸ τὸν Κολανδρούτσον καὶ τὰς Ψαριανὰς ὑπὸ τὸν Ἀποστόλην. Ἀπέναντι αὐτοῦ ὁ Μωαμεθανικὸς στόλος ἠνωμένος ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἓν δίκροτον, εἴκοσι πέντε φρεγάτας, ἄλλας τόσας κορβέτας, πενήντα περίπου βρῆκια καὶ γολέττας καὶ πλῆθος μεταγωγικῶν, τὰ ὁποῖα ἐν τούτοις ὑπελογίζοντο, διότι ἠδύναντο διὰ καταλλήλου παρατάξεως νὰ παρακωλύσωσι τὰς κινήσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου. Ὅλα λοιπὸν τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἀνῆρχοντο εἰς τὸν τεράστιον ἀριθμὸν τῶν πεντακοσίων περίπου, ἔφερον δὲ 80 χιλιάδας ναύτας καὶ 2500 κανόνια. Τὰ δὲ Ἑλληνικὰ, ὡς εἴπομεν ἤδη, ἦσαν μόνον ἐβδομήκοντα καὶ ἔφερον πεντακισχιλίους ναύτας, καὶ 850 κανόνια.

Ἡ Ἑλληνικὴ μοῖρα δὲν ἐπτοήθη πρὸ τοῦ ξένου κολοσσοῦ καὶ ὁ Μιαούλης φθάσας παρὰ τὴν Κῶ, ἀπέσπασεν δεκαοκτὼ πολεμικὰ καὶ ἐξ πυρπολικὰ καὶ τὰ διέταξε νὰ προχωρήσουν ἐμπρὸς ἀκολουθούτων τῶν ἄλλων. Μόλις ὁ Τουρκικὸς στόλος ἀντελήθη τὸν Ἑλληνικὸν ἔσπευσε νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του, ἀλλ' ἡ προφυλακὴ προσβαλοῦσα μίαν φρεγάταν παρὰ τὸ Μπουδρούμι τὴν ἔσπευσε εἰς φυγὴν. Ἐπλησίασαν τότε καὶ οἱ δύο στόλοι καὶ ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη μεταξὺ Κῶ καὶ Μπουδρουμίου. Ἡ

ναυμαχία ὑπῆρχε σφοδροτάτη ὄχι μόνον ἕνεκα τοῦ πείσματος τῶν ἀντιπάλων, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ πνέων ἰσχυρότατος ἄνεμος ἠμποδίζε τὴν κανονικότητα τῶν κινήσεων, διαρκέσασα δὲ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπέμεινε ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ οἱ δύο στόλοι ἀπεχωρίσθησαν μὲ ἴσας ζημίας. Ἐν τούτοις εἰς τὴν ναυμαχίαν των οἱ Ἕλληνες ἐπέισθησαν ὅτι εἶχον αὐτὴν τὴν φορὰν ἀπέναντί των ἀντιπάλους ὄχι τοὺς συνήθεις. Οἱ Αἰγύπτιοι ναῦται δὲν ἦσαν ὅπως οἱ Τούρκοι δειλοὶ καὶ ἀμαθεῖς, τὸ παράδειγμα δὲ ἔδιδον οἱ ἀρχηγοὶ των καὶ ὁ Ἰμβραήμ. διήλθεν πρῶτος ὁλόκληρον τὴν παράταξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου περιφρονήσας μέγιστον κίνδυνον.

Ἡ ζημία ὅμως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια τῶν πυρπολικῶν των, τὰ ὅποια καταστράφησαν ἀνωφελῶς, ἀναφλεγέοντα προῶρος. Διὰ τὴν γαίνην νέαν ναυμαχίαν, ὁ στόλος ἔπρεπε νὰ κατασκευάσῃ νέαν πυρπολικά, διότι μόνον δι' αὐτῆς τῆς δυνάμεως θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιπαραταχθῆ πρὸς τοὺς Τούρκους. Καὶ μέχρις ὅτου πληρωθῆ ἡ ἔλλειψις αὕτη ὁ στόλος ἔμεινε ἀδρανής, περιπλέων μόνον διάφορα παράλια ἐνισχύων τοὺς ἰδικούς μας διὰ τῆς παρουσίας του καὶ ὑποχρεῶν των τοὺς ἀντιπάλους νὰ μένουν διαρκῶς ἀνήσυχτοι καὶ νὰ ἐπιτηροῦν τὰ διαβήματά του.

Τέλος τὴν 14 Ὀκτωβρίου ἔφθασαν πέντε Ὑδραϊκὰ μετὰ δύο πυρπολικῶν, καὶ εἰς τὰς 19 τοῦ ἰδίου μηνὸς ἄλλα δύο ἀκόμη, ὧν τὸ ἓν ἦτο τοῦ ἀτρομήτου Κανάρη, ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν τὰ Σπετσιωτικὰ καὶ τὰ Ψαριανὰ καὶ ἐκ τούτων τὰ μὲν ἔπλευσαν πρὸς τὴν Λέρον τὰ δὲ πρὸς τὴν Λειψώ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο μικροσυγκρούσεις δὲν ἔπαυσαν, οἱ δὲ πυρπολῆται Παπαντώνης καὶ Βατικιώτης ἔκλυσαν μίαν Τυνησιακὴν φεργάταν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τῆς ὁποίας ἔμαθον οἱ Ἕλληνες ὅτι τὸ σχέδιον τῶν Τούρκων τῆς προσβολῆς κατὰ τῆς Σάμου δὲν ἐγκατελείφθη καὶ ὅτι ὁ στόλος των εἶχεν ἐντολὴν νὰ καταπλεύσῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ νὰ καταστρέψῃ τὴν νῆσον.

Ἐν τούτοις ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον τὰ Τουρκικὰ πλοῖα ἐφάνησαν τὴν 14 διευθυνόμενα πρὸς τὴν Κρήτην. Ὁ Μιαούλης μαθὼν τοῦτο καὶ ἔχων ὑπὸ τὰς διαταγὰς του 52 πλοῖα, ἀνήχθη καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δύο στόλοι συνηγηθήθησαν παρὰ τὴν Ἀστυπάλαιαν.

λαιαν, ὅπου τὴν 1 Νοεμβρίου οἱ δύο στόλοι προητοιμάσθησαν εἰς μάχην.

Ἡ ναυμαχία ἤρχισεν ἀποφασιστικὴ καὶ πεισματώδης. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀκόμης ὁ Ὑδραῖος Θεόδωρος Βώκος διηύθυνε τὸ πυρπολικόν του κατὰ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος, ἀλλ' ἀπέτυχεν, φονεύσας μόνον τοὺς ριφθέντας πρὸς σωτηρίαν τῆς φεργάτας καὶ τρέψας αὐτὴν εἰς φυγὴν. Καὶ τοῦ Ρομπότση, καὶ τοῦ Κανάρη τὰ πυρπολικά ἀπέτυχον, ἀλλ' ὁ στόλος πτοηθεὶς ἤρχισεν νὰ ὑποχωρῆ καὶ διεκόπη ἡ ναυμαχία μέχρις ὅτου σπεύσας ὁ Ἰμβραήμ διὰ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῶν πλοίων του τὴν ἀνένεωσε εἰς μὲθ' ὁμίης ὅλα του τὰ πλοῖα κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ γραμμὴ ὑπεδέχθη ἀκλόνητος τὴν ὀρμητικὴν ἐπίθεσιν καὶ ἡ ναυμαχία ἐξηκολούθησεν ἐπ' ὀλίγον ζωηρά, διεκόπη ὅμως ὡς ἐκ τῆς ἐπελθούσης νυκτὸς καὶ τόσος ἦτο ὁ τρόμος τῶν Τούρκων, ὥστε ἡ Αἰγυπτιακὴ ναυαρχὴς ὄλην τὴν νύκτα ἔμεινε ἄνευ φανῶν εἰς τὸ κέντρον τῆς παρατάξεως προστατευομένη ὑπὸ τῶν ἄλλων πλοίων. Οἱ Ἕλληνες ἐν τούτοις δὲν ἐκοιμῶντο. Περὶ τὸ μεσονύκτιον δύο πυρπολικά ἐξαπελύθησαν κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, μολονότι δὲ ἀπέτυχον, τόσῃ φρίκην ἐπροξένησαν περιφερόμενα τῆδε κακίῃσε ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὥστε ὁ Ἰμβραήμ διὰ σημείων εἰδοποίησε τὰ πλοῖα τοῦ στόλου του νὰ σωθοῦν ἕκαστον ὅπου δύναται, καὶ τότε πανικός ἐπῆλθε καὶ ἄλλα μὲν πλοῖα ἔπλευσαν πρὸς τὴν Ρόδον, ἄλλα πρὸς τὴν Κάρπαθον, ἄλλα πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἄλλα πρὸς τὴν Σπιναλόγγαν τῆς Κρήτης.

Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ὁ Ἰμβραήμ ἀπώλεσε 18 πολεμικά καὶ 26 φορτηγὰ πλοῖα, τὴν ἐπομένην δὲ οἱ Ἕλληνες ἰδόντες πρὸς τὴν Κάρπαθον ἀρμενίζον ἐν οἰκτρὸν τμήμα τοῦ πρὶν ὑπερηφάνου στόλου, ἔσπευσαν εἰς καταδίωξιν των καὶ συνέλαβον ἐξ αὐτῶν τὰ τέσσαρα φέροντα ἵππους, στρατιώτας καὶ ἀποσκευὰς.

ὑπὸ ἔποψιν ζημιῶν τοῦ ἐχθροῦ δὲν ὑπῆρξε βεβαίως σημαντικὴ ἡ ναυμαχία αὕτη, ἀφοῦ ἐκ πεντακοσίων περίπου πλοίων τριακόντα πέντε μόνον ἐβλάβησαν. Ἀλλ' ὑπὸ ἔποψιν ἠθικὴν τὸ κατόρθωμα ὑπῆρξε πολύτιμον. Ὁ Τουρκοαιγυπτιακὸς στόλος εἰς τὴν πρώτην του συνάντησιν εἶχε τραπῆ εἰς φυγὴν καὶ ἐπομένως δὲν ἐνέπνεε πλέον πόν φόβον, τὸν ὅποιον ἐνέπνεε πρὸ τῆς

συναντήσεώς του. Καὶ εἰς τὴν ξηρὰν τὸ ἀγγελμα τῆς Ἑλληνικῆς ὑπερισχύσεως ἠκούσθη μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ ἔδωκε νέον θάρρος εἰς τοὺς μαχομένους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐπιθεσις τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου εἰς Σούδαν.— Οἱ Τοῦρκοι τρέπονται εἰς φυγὴν.— Ναυμαχία τῆς Μεθώνης.— Πυρπολῆσις εἴκοσι πέντε πλοίων τὸ πῦρ μεταδίδεται εἰς τὸ φρούριον.

Μετὰ τὴν ναυμαχίαν, ἣν ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐξηντλημένος πλέον ὑπὸ ἔποψιν πληρωμάτων καὶ χρημάτων καὶ μὴ ἔχων πυρπολικά, ἐξ ἄλλου δὲ ἕνεκα τοῦ χειμῶνος μὴ ἔχων καὶ ἐχθρὸν ἀπέναντί του, ἠσύχαζεν εἰς τὰς νήσους ἀναμένων νὰ ἐνισχύσῃ τὰ ὕλικα καὶ πολεμικά του μέσα καὶ νὰ βελτιωθῇ ὀλίγον καὶ ὁ καιρὸς.

Τῷ ὄντι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1825 ὁ Ἰμβραήμ, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀδρανεΐας τοῦ στόλου, μετέφερον τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην, μόλις δὲ ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἀποβίβασιν ταύτην κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ ὁ Ἑλληνικὸς ὑπὸ τὸν Μισούλην, διηρημένος εἰς τρεῖς μοῖρας. Ἐκ τούτων ἡ πρώτη ὑπ' αὐτὸν τὸν ναύαρχον Μισούλην, ἀφήσασα μέρος τῶν πλοίων τῆς εἰς Νεόκαστρον, ἐπλευσε κατὰ τὰς ἀρχὰς, Ἀπριλίου εἰς τὴν Κρήτην καὶ εὗρεν εἰς τὴν Σούδαν τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον, ὁ ὁποῖος μόλις εἶδε τὸν Ἑλληνικὸν ἐξέπλευσε. Ἐμακτιώθη ὅμως ἡ ναυμαχία καὶ ὁ Μισούλης περιέπλεεν εἰς τὴν Κρητικὴν θάλασσαν, ὅπου κατὰ τὰ μέσα Ἰουνίου προσβαλὼν τὴν Αἰγυπτιακὴν μοῖραν συνισταμένην ἐξ ἐνετήκοντα πλοίων τὴν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, ζήτησασαν κατησχυμένην καταφύγιον εἰς τὴν Σούδαν.

Ἐν τῷ μεταξῦ ὁ Ἰμβραήμ εἶχεν ἀποβιβάσῃ εἰς τὴν Μεθώνην τὸν στρατὸν του καὶ ἡ ὑπὸ τὸν Σαχτούρην Ἰδρακίη μοῖρα ἐπανειλημμένως ἐνοχλήσασα αὐτὸν διὰ τῶν πυρπολικῶν καὶ τῶν πολεμικῶν τῆς δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν βλάψῃ ἕνεκα τῶν καλῶν θέσεων, ἅς κατεῖχεν ὁ ἐχθρὸς καὶ τῆς κκοκαϊρίας.

Ὅπως δὴποτε ὅμως ἐπιστοποιήθη ἀκόμη μίαν φορὰν ὁ τρόμος τὸν ὁποῖον ἐνέπνεον τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, διότι ὁ Ἑλληνικὸς στόλος παρουσιάζετο διαρκῶς ἐπιθετικὸς, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι καὶ Τοῦρκοι προσεπάθουν μὲ πάντα τρόπον νὰ ἀποφύγουν τὴν σύγκρουσιν, μόνον δὲ ὁ Ἄρης, τὸ πλοῖον τοῦ Τσακμαδοῦ, διοικούμενον ὑπὸ τοῦ Δημ. Βώκου, περικυκλωθεὶς ὑφ' ὄλου σχεδὸν τοῦ στόλου, κατώρθωσε νὰ ἐκφύγῃ μετὰ ἡρωϊκὴν πάλην πέντε περίπου ὥρων, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ ἐθαύμασαν τὸ θάρρος καὶ τὴν γενναϊότητα τῶν δύο πλοιαρχῶν του, τοῦ πρώτου Δημ. Βώκου καὶ τοῦ δευτέρου Δημήτρη Σαχίνη.

Ἐν τῷ μεταξῦ ἔσπευσεν ἐκεῖ καὶ ὁ Μισούλης καὶ συναντήσας μίαν μοῖραν Αἰγυπτιακὴν περιπλέουσιν τὴν Μεθώνην τῆς ἐπετέθη μετὰ δυνάμεως καὶ ὀρυγῆς. Οἱ Αἰγύπτιοι, μὴ προσδοκῶντες τὴν ἐπίθεσιν ταύτην, προσεπάθησαν νὰ ἐκφύγουν καὶ νὰ σωθοῦν ἐνούμενοι μετὰ τοῦ ἄλλου στόλου, ὅτε ὁ Μισούλης δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ κατ' αὐτῶν. Δὲν ἐπρόφθασαν ὅμως διότι ὁ ναύαρχος τῆς Ἰδρακίης, παρατάξας καταλλήλως τὰ πλοῖά του, ἀνέκοψε τὸν δρόμον τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ναυμαχία ὑπῆρξε σύντομος ἀλλὰ τρομερὰ διὰ τοὺς Αἰγυπτίους. Τέσσαρες φρεγάται μεγάλαι ἐκάησαν ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ὁὐδέτεκ βρῖκια ἐπυρπολήθησαν ὑπὸ τῶν πυρπολικῶν καὶ τὸ πῦρ μετέδθη ἐπὶ τέλους εἰς τὰ φορτηγά, τῶν ὁποίων ἑπτὰ ἔφερον Αἰγυπτιακὴν σημαίαν. Τὸ σημαντικώτερον δὲ εἶναι ὅτι τὸ πῦρ μεταδοθὲν ἐκ τῶν πλοίων εἰς τὰ φρούρια ἀνετίναξε μίαν πυριτιδικποθήκην εἰς τὸν λιμένα, ἐκ τῆς ἐκρήξεως δὲ ταύτης ὀλόκληρον τὸ πρὸς τὰ μέρη ἐκεῖνα τεῖχος τοῦ φρουρίου κατέρρευσε, πλεῖστα ἀποθῆκαι κατέπεσον καὶ πολυάριθμοι Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ τὰ ἀντικινοσώμενα τεμάχια.

Ὀλίγον μετὰ τὴν νίκην ταύτην ἐπῆλθεν ἡ ἡρωϊκὴ ναυμαχία τοῦ Καφηρέως, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Μισούλης δὲν ἔλαβε μέρος, παραπλέον αὐτὸς εἰς τὸν Καφηρέα. Ἐὰν ὅμως ἡ τύχη δὲν ἠνύνησε τὸν ἡρωϊκὸν ναύαρχον νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἐνδοξὴν αὐτὴν διὰ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον συνάντησιν ἦτον βέβαιον ὅτι οὐδεὶς τῷ ἠρνήθη ὅτι μέρος τῆς δόξης αὐτῆς τῆς συγκρούσεως ὀφείλεται εἰς αὐτὸν, διότι αὐτὸς διὰ τῆς στρατηγικῆς του δεξιότητος καὶ τῆς ἡρωϊκῆς του τόλμης εἶχεν ἐνισχύσει τὸ ἠθικὸν τῶν γενναίων θαλασσιῶν, εὐρῶν θαυμαστίους τῷ ὄντι συντρόφους

εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κολανδρούτσου, τοῦ Ἀποστόλη, καὶ τοῦ Σαχτούρη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ὁ Μιαούλης εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου. — Ναυμαχίαι τοῦ Πάπα καὶ τῆς Διώνας. — Ναυμαχίαι τῆς Σάμου, τῆς Μυτιλήνης, τῆς Χίου. — Ὁ Μιαούλης εἰς Μόναχον. — Θάνατος τοῦ Μιαούλη.

Εἶχεν ἤδη ἀρχίσῃ πρὸ πολλοῦ στενὴ καὶ ἀποπνικτικὴ ἡ πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὁ Κιουταχῆς τὴν εἶχεν ἤδη ἀποκλείσῃ μετὰ μεγίστης δυνάμεως ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ὅτε πρὸς τὴν πολιορκουμένην πόλιν διηυθύνθη ὁ Τοπάλ πασᾶς μετὰ τὸν στόλον του διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς κατὰ ξηρὰν πολιορκοῦντας αὐτήν.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὀλίγον προηγουμένως διαμένων εἰς τὴν Μῆλον ἀπεφάσισε νὰ προσβάλλῃ αἰφνιδίως τὸν ἐν Σούδα Τουρκικὴν ὅτε ἡ καταστροφὴ του θὰ ἦτο βεβία. Ἐνῶ ὅμως ὑπέθετε ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος θὰ εὕρισκετο ἀνέτοιμος καὶ θὰ ὑφίστατο τρομερὰν καταστροφὴν, οἱ Ἑλληνικοὶ πρόσκοποι πλησιάσαντες εὗρον τοὺς Τούρκους ἐτοιμοὺς εἰς μάχην καὶ μετὰ μικρὰν καὶ ἀσήμικτον σύγκρουσιν ἠναγκάσθησαν νὰ υποχωρήσουν. Ἐλέγηθη δὲ τότε ὅτι τοὺς Τούρκους εἰδοποίησεν ὁ γάλλος πλοίαρχος Γαλλικοῦ τινὸς πλοίου, ὃπερ εὕρισκετο εἰς Μῆλον, ὅταν συνεζήτουν τὰ περὶ προσβολῆς τῆς Σούδας σχεδία τῶν Ἑλλήνων.

Ματαιωθείσης λοιπὸν τῆς ἐκστρατείας ταύτης οἱ Ἕλληνες πληροφορηθέντες ὅτι ὁ Τοπάλ διηυθύνθη πρὸς τὸ Μεσολόγγιον ἀπεφάσισαν νὰ σπεύσωσιν πρὸς τὰ ἐκεῖ ἀφ' ἐνὸς διὰ νὰ δώσωσι θάρρος εἰς τοὺς πολιορκουμένους καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ προσπαθήσωσιν νὰ βλάβωσιν τὸν Τουρκικὸν στόλον. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξέπλευσε μία μοῖρα ὑπὸ τὸν Σαχτούρη, κατόπιν δὲ ἠκολούθησεν καὶ ὁ Μιαούλης μετὰ τὰ ἰδία του πλοῖα.

Ὁ τουρκικὸς στόλος, ἐγκαίρως εἰδοποιηθεὶς περὶ τῶν κινή-

σεων τοῦ ἑλληνικοῦ, ἔλαβεν τὰ μέτρα του καὶ ὅταν ὁ Μιαούλης ἔφθασεν, εὗρεν αὐτὸν ἔτοιμον εἰς τὰς μάχης. Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμποδίσεν τὸν γενναῖον νησιώτην καὶ ἡ ἐπίθεσις ἔγεινε ὀρμητικὴ καὶ βιαία. Οἱ τοῦρκοι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθοῦν ἐπὶ πολὺ. Μόλις ἀντηλλάγησαν οἱ πρῶτοι κανονισβολισμοὶ οἱ τοῦρκοι ἐτρέπτησαν ἐν βίᾳ πρὸς τὴν Ναύπακτον, ὅπου ἦσαν ἐν ἀσφαλείᾳ τῶν ἑλληνικῶν μὴ δυναμένων νὰ διέλθουν τὰ στενὰ τοῦ Ρίου καὶ τοῦ Ἀντιρίου. Ὁ Μιαούλης ὅμως καταδιώκων τὸν ἐχθρικὸν στόλον ὅσον ἠδύνατο ἔκκυσσε τέσσαρα βροῖκια ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματα τῶν τουρκικῶν φρουριῶν, καὶ τὸ Μεσολόγγιον εἰς ἐνδειξιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν θαλασσίον ἥρωα, ὅστις εἶχεν ἐξέλθῃ καὶ εἰς τὴν πόλιν των, ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ὀχυρώματα τοῦ φρουρίου.

Ἐθῶς μετὰ ταῦτα περὶ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου 1825 οἱ τρεῖς ἠνωμένοι στόλοι τῆς Τουρκίας Αἰγύπτου καὶ Ἀλγερίας, ἐπιβλητικοὶ καὶ τρομεροί, ἐπλευσαν πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Πάπα καὶ διὰ νυκτὸς περιεκύκλωσαν τὸ Μεσολόγγιον. Τὴν 16 Νοεμβρίου 27 μόνον ὑδραϊκὰ ὑπὸ τὸν Μιαούλην καὶ τὸν Σαχτούρη, ἔχοντας μαζὺ των καὶ ἐξ πυρπολικὰ ἐφάνησαν ἀπέναντι τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου. Τὴν φορὰν ταύτην ὁ στόλος εἶχεν ἀξιωματικούς Ἐθρωπαϊκοὺς, τοὺς ὁποίους εἶχε δώσει ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἐξ ἐκεῖνων, οἵτινες κατῆλθον πρὸς διοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ του. Μεθ' ὅλα ταῦτα ὅμως ὁ Μιαούλης ἀνέπτυξε τοιαύτην στρατηγικὴν ἱκανότητα, ὥστε ἡ ἐπίθεσις τῶν Τούρκων ἀπέβη ματαιία. Οὐδεμία βλάβη ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ναυτικόν, εὐτυχῶς δὲ δὲν ἐθυσιάσθησαν καὶ τὰ πυρπολικά, τῶν ὁποίων ἐλάχιστα εἶχον οἱ Ἕλληνες καὶ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπικρατήσῃ ἡ γνώμη νὰ εἴναι φειδωλοί.

Καὶ ἡ δευτέρα δὲ συνάντησις τοῦ μεγάλου τούτου στόλου πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Διώνας δὲν ὑπῆρξεν οὐσιώδης. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Μιαούλη, εἰς βοήθειαν τοῦ ὁποίου ἔσπευσεν ὁ Σαχτούρης ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους τοῦ στενοῦ, ὅπως κατορθωθῇ ἡ κύκλωσις τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου καὶ τεθῇ οὗτος μεταξὺ δύο πυρῶν, ὅτε ἀσφαλεστάτη θὰ ἦτο ἡ ἐνέργεια τῶν πυρπολικῶν. Δυστυχῶς ἡ ἄκρα νηνεμία δὲν ἐπέτρεψε εἰς τὸν Σαχτούρη τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του καὶ τὴν ναυμαχίαν διεξήγαγε μόνος ὁ γενναῖος Μιαούλης παλαίων πρὸς πολλαπλα-

σίας δυνάμεις καὶ με τὴν λύσαν, ὥστε ἐν τουρκικὸν βρῖκιον ἐπλησίασε τὴν ἑλληνικὴν ναυαρχίδα καὶ ἡ μάχη διεξήχθη ἐπὶ πολλὴ ἀπὸ τῶν δύο καταστρωμάτων. Ἐν τούτοις οἱ Τούρκοι, φοβηθέντες μὴ ὁ Σαχτούρης βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου κατορθώσῃ νὰ τοὺς κυκλώσῃ, ὑπεχώρησαν ἐπὶ τέλους ὑποστάντες μεγάλως ζημίας, ἐνῶ πολὺ ὀλιγώτεραι ὑπῆρξαν αἱ τῶν ἰδικῶν μας χάρις εἰς τὴν στρατηγικὴν ἰκανότητά τοῦ Μιαούλη, ὅστις καίτοι μαχόμενος εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος του κατώρθωσε νὰ βλέπῃ καὶ ὅλα τὰ πλοῖα του καὶ νὰ τὰ ὀδηγῇ εἰς τὰς κινήσεις των.

Ὁ Μιαούλης, μὴ εὐνοηθεὶς ὑπὸ τῆς τύχης εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς περιστάσεις, μολοντί διέθεσεν ὀλόκληρον τὴν στρατηγικὴν του εὐφυΐαν καὶ τὴν προσωπικὴν του ἀνδρείαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπισιτίσῃ τοὺς πολιορκουμένους τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἔσπευσε πρὸς τὸ φρούριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπήγε τροφάς, ὅτε ἐφάνη ὁ τουρκικὸς στόλος. Ὁ Μιαούλης ἦτο εἰς θέσιν καλὴν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ πλησιάσῃ ὡς ἐκ τοῦ ἀβχθοῦς τῶν ὑδάτων οἱ Τούρκοι, διέταξε λοιπὸν νὰ γείνη ἡ ναυμαχία ἠγκυροβλημένων τῶν πλοίων. Ναῦται ὅμως τινὲς καταληφθέντες ὑπὸ δειλίας ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῶν ἠγκυρῶν καὶ ἡ ναυαρχία ἐρρίφθη πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀκολουθουμένη καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων πλοίων. Ὁ ἑλληνικὸν στόλος διασχίσας τὰ ἐχθρικά πλοῖα ἐξῆλθεν ἀβλαβῆς καὶ ἄνευ ζημιῶν, ἀλλ' ἐχάθη μία ὠραία εὐκαιρία, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἠδύνατο νὰ γίνουιν θαύματα. Ὅπωςδὴποτε ὁ Μιαούλης κατώρθωσε δι' ἄλλης ὁδοῦ νὰ ἐπισιτίσῃ τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἐξέπλευσεν ἀπὸ τὰ στενὰ ἐκεῖνα μέρη ζητῶν εὐκαιρίαν ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τὸν Τουρκικὸν στόλον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον διαρκῶς τὸν ἀπειμάκουναν αἱ περιστάσεις.

Ἡ εὐκαιρία δὲ αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ παράσῃ εἰς τὸν Μιαούλην νὰ σώσῃ ἔστω καὶ με μεγάλας ζημίας τὴν Σάμον ἐκ τῆς ἀπειλῆς δευτέρας καταστροφῆς. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν Σαχτούρην εἶχον συναντηθῆ ἔξωθεν τῆς Σάμου μετὰ τῶν Τουρκικῶν καὶ δὲν κατετρόπωσαν μὲν τὸν ὑπερδιπλάσιον ἐχθρικόν, ὅπως δὴποτε ὅμως τὸν ἠνάγκασαν νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Μυτιλήνην, ὅτε ἐφθασε καὶ ὁ Μιαούλης καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀποτελούμενος ἐκ 53 πλοίων καὶ τεθεὶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Μιαούλη ἐπλευσε πρὸς τὴν Χίον εἰς ἀναζήτησιν τοῦ

ἐχθροῦ. Συνέθη ὅμως ἐκείνην τὴν νύκτα νὰ ἐπέλθῃ πυκνὴ ὀμίχλη καὶ νὰ διασκορπίσῃ τὰ πλοῖα, τὰ ὁποῖα μόνον τὴν ἐπομένην κατώρθωσαν νὰ συγκεντρωθοῦν καὶ πάλιν καὶ νὰ εὐρεθοῦν παρὰ τὴν Μυτιλήνην. Τὴν ἐπομένην ἐφάνη ὁ Τουρκικὸς στόλος ζητῶν ν' ἀποφύγῃ τὴν ναυμαχίαν καὶ νὰ ἐκπλεύσῃ. Τοῦτο ὅμως ἦτο ἀπλῶς σχέδιον. Μόλις ἔκαμψε τὴν ἄκραν τοῦ ἀκρωτηρίου ὁ στόλος ἐστράφη ἀποτόμως καὶ ἐπέπεσε κατὰ τῶν ἑλληνικῶν διεσπαρμένων. Ἰδὼν ὅμως ὅτι τὰ ἑλληνικὰ συνεκεντροῦντο ἐν σπουδῇ καὶ ἤρχοντο ἐναντίον του, ἐπόδισε. Ἐν τῷ μεταξύ τὸ πλοῖον τοῦ Σαχίνη εὐρέθη μετὰ δύο μεγάλων δικρότων καὶ ναυμαχοῦν ἐπὶ ὄρας, εὐρέθη ἐκτεθειμένον εἰς μέγιστον κίνδυνον. Εὐτυχῶς μία εὐστοχος βολὴ κόψασα τὰ σχοινία, δι' ὧν ἐρουμουλκεῖτο ἡ Τουρκικὴ ναυαρχία ἐπέφερον ἀταξίαν εἰς τὸ πλήρωμα αὐτῆς καὶ τὸ πλοῖον τοῦ Σαχίνη ἐσάθη. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ ἡ κατάστασις τοῦ Τουρκικοῦ στόλου δὲν ἦτο καλλιτέρα. Πλεῖστα πλοῖα του εἶχον ὑποστῆ τρομερὰν βλάβην καὶ πρὸς τὸ ἐσπερας ἡ ναυαρχία ἔδωκε τὸ σημεῖον τῆς ὑποχωρήσεως, ὅτε πλέον τὰ περισσότερα πλοῖα τοῦ στόλου εἶχον λάβῃ ἤδη τὸν δρόμον τῆς φυγῆς.

Τοιουτοτρόπως ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἔσωσε διὰ δευτέραν φοράν ὀριστικῶς τὴν Σάμον, λήγουσα δὲ μετ' ὀλίγον ἡ ἐπανάστασις εὐρεν ἀνέπαφον τὴν νῆσον χάρις εἰς τὰς ἐγκλίρους καὶ ἡρωϊκὰς ἐνεργείας τῶν θαλασσιῶν μας.

Ὀλίγον μετὰ ταῦτα τὸν Σεπτέμβριον ὁ Μιαούλης μετὰ δύο πολεμικῶν καὶ δύο πυροπολικῶν εὐρέθη παρὰ τὴν Μυτιλήνην ἐν μέσῳ ὀλοκλήρου τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Ὁ Μιαούλης δὲν ἀπεδειλίασεν ἀποκλεισθεὶς πανταχόθεν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκείνης δυνάμεως, ἀλλ' ἐπολέμησε γενναίως καὶ κατώρθωσε νὰ διασχίσῃ τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἂν ἔχι ἀβλαβῆς, τουλάχιστον σώας, καταπλήξας τὸσον τοὺς Τούρκους μετὰ τὸ θάρρος του ὥστε οὗτοι δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸν καταδιώξουν διὰ τῶν ἐλαφρῶν πλοίων των, ὅταν εὐρέθη ἔξω τοῦ σιδηροῦ κλοιοῦ, τὸν ὁποῖον εἶχον σχηματίσῃ τὰ μεγάλα των πλοῖα.

Κατὰ τὸ 1828 ὁ Μιαούλης διαταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου, ἔσπευσε εἰς τὴν Χίον καὶ τὴν 2 Μαρτίου ἐμφανισθεὶς πρὸ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα σπεύσας εἰς τὸν Κολοφῶνα καὶ περιπολῶν μετὰ αὐτοῦ καὶ

τῆς Σάμου κατώρθωσε ν' ἀποτρέψη, μόνον διὰ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς φήμης τῶν γενναίων του συντρόφων, τὸν κίνδυνον τῆς τρίτης ἀποβάσεως κατὰ τῆς Σάμου.

Τελευταῖα κατορθώματα τοῦ ἡρωικοῦ θαλασσινοῦ ὑπῆρξαν ἡ καταβύθισις μιᾶς φρεγάτας καὶ ἐνός βροικίου παρὰ τὴν Μυτιλήνην, καὶ ἡ κατάληψις μιᾶς γαλέττας παρὰ τὴν Στυλίδα.

Ἄλλ' ἤδη ἡ ἐπανάστασις ἔληγε πλέον. Ἡ Εὐρώπη, ἀναγνωρίζουσα τὸ δίκαιον τοῦ ἀγῶνος καὶ ἐξισταμένη πρὸ τῆς ἡρωικῆς ἐπιμονῆς τῶν ἐπαναστατῶν, ἀνελάμβανε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπὶ τέλους ἡ μικρὰ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη αἰματοκυλισθεῖσα χώρα ἀνακηρύσσεται βασιλεῖον. Καὶ ὅταν ἐχρειάσθησαν τρεῖς ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἀνδρῶν τῆς γιγαντομαχίας αὐτῆς νὰ σπεύσωσιν εἰς τὴν Βαυαρίαν νὰ παραδώσωσι τὸ προῶτον Ἑλληνικὸν στέμμα εἰς τὸν βασιλέα, ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν ἀνδρῶν εἰς ἦτο καὶ ὁ Μισοῦλης.

Ἡ νέα Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀναγνωρίζουσα τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τοῦ γενναίου θαλασσινοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα, διώρισε αὐτὸν ναύαρχον, καὶ σπανίως ὁ βαθμὸς οὗτος ἐτιμῆθη τόσον ὑπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτόν, ὅσον ὅταν ναύαρχος ὑπῆρξεν ὁ Μισοῦλης, ὁ Κανάρης, ὁ Τομπάζης, ὁ Σαχίνης, ὁ Κριεζῆς καὶ οἱ ἄλλοι λείοντες τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν.

Ὁ βασιλεὺς Ὅθων ἔτρεφεν ἰδιαίτερον ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν εἰς τὸν γηραιὸν ναύαρχον καὶ ὅταν τῷ ἀνηγγέλθη ὅτι ὁ ἦρωε τῆς Ὑδρας ἦτο ἐπικινδύνως ἀσθενής, ὁ βασιλεὺς ἐσπευσε παρὰ τὴν κλίνην του καὶ πῆχθη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τοῦ γενναίου του φίλου. Ἄλλ' ἤδη ἡ ἡλικία εἶχε προχωρήσῃ πολὺ καὶ ὁ βίος, τὸν ὁποῖον εἶχε κάμη ὁ Μισοῦλης, τὸν εἶχε κατὰ τὰ ἔσχατα ἐξαδυνατίσῃ. Καὶ τὴν νύκτα τῆς 11 Ἰουνίου 1835 ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸν ἡμερον θάνατον τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐκτελέσαντος τὸ καθῆκόν του πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

Ἡ πατρίς εὐγνωμονοῦσα εἰς τὸν ἦρωα τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν καὶ τὸν αὐτοφυῆ ἀλλὰ μεγάλον στρατηγικόν, ἔθαψε τὸ λείψανόν του παρὰ τὸν τάφον τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὴν Πειραιεὶκὴν ἀκτὴν, καὶ ἡ πρύμνη τοῦ ἡρωικοῦ του πλοίου «Ὁ Θεμιστοκλῆς» κατετέθη εἰς τὸ Ἔθνολογικὸν μουσεῖον.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

Θ Ε Α Τ Ρ Ι Κ Η Β Ι Β Λ Ι Ο Θ Η Κ Η

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ

- Ο Γέρω-Μαρτέν (Κορμών καὶ Γκρανζέ) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.20.
 Τόσκα (Victorien Sardou) Δράμα Πράξεις 3. Δρ. 1.—
 Οἱ Βρυκόλακες (Ένρικ Ίψεν) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.—
 Ἡ Λύρα τοῦ Γέρω-Νικόλα (Δ. Κόκκου). Κωμειδύλ. Πρ.3. Δρ. —.80.
 Ὁ μακαρίτης Τουπινέλ (Bisson). Κωμ. Διασκευὴ Ν. Λάσκαρη. Δρ. 1.—
 Ἡ Τιμὴ (Sudermann) Δράμα. Πράξ. 3. Μετάφρ. Χ. Ἀννίνου. Δρ. 1.—
 Πατρίς ! (Sardou) Δράμα. Πρ 5. Μετάφρ. Ι. Καμπούρογλου. Δρ. 1.20.
 Ἡ Καραντίνα (Ν. Λάσκαρη). Κωμωδία. Πράξεις 3. Δρ. 1.20.
 Αἱ δύο Ὁρφαναὶ (D'Ennery) Δράμα. Πράξ. 5. Μετ. Δ. Λάμπρου. Δρ. 1.20.
 Κωμωδίαὶ Μονόπρακτοι (Ν. Λάσκαρη). Δρ. 1.20.
 Ὁ Ἀλκάδης τῆς Θαλαμῆας (Calderon) Δράμα. Πράξεις 3.
 Μετάφρασις Ι. Καμπούρογλου Δρ. 1.—
 Ὁ Ἀγαπητικὸς τῆς Βοσκοπούλας (Κορομηλά). Εἰδύλ. Πρ. 5. Δρ. 1.20.
 Νὰ τὸ λέμε; (Labiche) Κωμωδία Πράξ. 3. Μετ. Ν. Λάσκαρη. Δρ. 1.—
 Μονόλογοι—Καλαποθάκη—Δημητρακοπούλου—Δελιακατερίνη—
 Λάσκαρη—Καλογεροπούλου—Κοτσελοπούλου. Δρ. —.80.
 Οἱ δύο Λοχίαὶ (B. Daubigny). Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. 1.00.
 Ἡ Στρίγγλα (Ν. Ἀντωνοπούλου) Δραματ. εἰδύλ. Πράξ. 4. Δρ. —.80.
 Οἱ Ἄτιμοι (Rovetta) Δράμα. Πράξ. 3. Μετάφρ. Χ. Ἀννίνου. Δρ. —.80.
 Ὁ Καπετὰν Γιακουμῆς (Δ. Κόκκου). Κωμειδύλ. Πράξ. 4. Δρ. 1.20.
 Ἡ Φαῖδωρα (Vict. Sardou) Δράμα. Πράξεις 4. Δρ. 1.20.
 Ἡ Γκόλφω (Σπ. Περσιτάδου). Δράμα εἰδυλλιακόν. Πράξεις 5. Δρ. 1.20.
 Μαλλιά Κουδάρια (Νικ. Λάσκαρη) Κωμωδία. Πράξεις 3. Δρ. 1.40.
 Ὁ Σταυρὸς (Ἰω. Νικολάρα) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ. —.60.
 Ἡ Χαῖδω (Π. Μελισσιώτου) Δραματικὸν εἰδυλλ. Πράξ. 3. Δρ. —.80.
 Ἡ Θεία τοῦ Καρόλου (Brandon) Κωμ. Πράξ. 3. Μετ. Ἀννίνου. 1.—
 Ὁ Γαμβρός μας (Λάσκαρη καὶ Γιαννουκάκη) Κωμωδ. Πράξ. 3. 1.20.
 Ντροπαλὸς ἐρωτευμένος (Καμπούρογλου καὶ Λάσκαρη) Κωμ. —.60.
 Σαμπινιδά χωρὶς νὰ θέλῃ. Κωμωδ. Πράξ. 3. Μετ. Λάσκαρη. 1.40.

Ἡ Μήδεια (Σουβορίν) Δράμα. Πράξ. 4. Μετάφρ. Κ. Κοκόλη. Δρ.	1.20
Ἡ Λαμπάδοδρομία (Π. Ἐρβιέ) Δράμα. Μετ. Ἡλ. Βεργοπούλου. Δρ.	1.20
Ἐρωτος Θρίαμβος (Giacosa) Μῦθος δραματικός. Μετάφρασις Ἀγνησίλου Γιαννοπούλου, ἡπειρώτου. Δρ.	— .60
Τὸ Σπίτι τῆς Κούκλας (Ίψεν) Δράμα Πράξ. 3. Μετ. Γιαννουκάκη Δρ.	1.40
Ὁ Υἱὸς τῆς Νυκτὸς (Sejour) Δράμα. Πρ. 4 μετὰ Προλόγου. Δρ.	1.20
Θυμιούλα ἢ Γαλαξειδιώτισσα (Μεϊσσιώτου) Δραμ. εἰδύλ. Πρ. 3. Δρ.	— .80
Μάρκελλα (Πολ. Δημητρακοπούλου) Τραγωδία. Πράξεις 4. Δρ.	1.20
Οἱ Ἰακωβίται (Fr. Coppée) Δράμα. Πράξ. 5 Μετ. Τσοκοπούλου Δρ.	1.—
Νύξ Ἐλεημοσύνης (Ἰω. Βουλοδήμου) Δράμα. Πράξεις 3. Δρ.	1.—
Ὁ Ράπτις τῶν Κυριῶν (Feydeau) Κωμ. Πρ. 3. Μετ. Γιαννακάκη Δρ.	1.2
Ἀπὸ τῆ Γῆ ἔς τὸν Οὐρανὸν (Δημητρακοπούλου) Κωμ. Πράξ. 3. Δρ.	1.20
Κωμωδίαί (Ν. Ι. Λάσκαρη).—Σειρὰ Δευτέρα. Δρ.	1.—
Ἡ Λοκαντιέρα (C. Goldoni) Κωμ. Πράξ. 3. Μετ. Ποριώτη. Δρ.	1.40
Ὁ Δὸν Κιχώτης (Στρατηγοπούλου) Ἰλαροτραγῶδ. Πράξ. 5. Δρ.	1.40
Ὁ Μπάριμπα-Δινάρδος (Δ. Κόκκου) Κωμειδύλ. Πράξ. 3. Δρ.	1.—
Τὸ Στοιχειῖο (Calderon) Δράμα εἰς Ἡμέρας 3. Μετ. Καμπούρογλου Δρ.	1.—
Ὁ Ἰπλόται τῆς Ὁμίχλης (D'Ennery) Δράμα. Πράξ. 5. Δρ.	1.40
Ἀγαθόπουλος ὁ Ἐπρωχωρίτης (Μολιέρου) Κωμ. Πράξ. 3. Δρ.	— .80
Γιὰ τὴν Τιμὴν (Χρ. Χρηστοβασίλη) Τραγωδία. Πράξ. 4. Δρ.	1.—
Νικηφόρος Φωκᾶς (Π. Δ. Ζάνου) Τραγωδία. Πράξεις 3. Δρ.	1.20
Ἡ Χήρα (H. Meilhac καὶ Halevy) Κωμωδία Πράξ. 3. Δρ.	1.—
Δραμάτια (Νικ. Ι. Λάσκαρη). Νὰ μὲ Ζηλεύης.—Οἱ Ἐντιμοί. —Τὸ Μανσωλεῖον. Δρ.	1.—
Τὸ Μπαλόνη (J. Darnley καὶ G. Fenn) Κωμωδ. Πράξ. 3. Δρ.	1.20
Ἐταρτοῦφος (Μολιέρου) Κωμωδία. Μετάφρ. Ι. Σκυλίση. Δρ.	1.40
Πικ-Νικ (Ν. Ι. Λάσκαρη καὶ Γ. Κ. Πάπ) Κωμωδ. Πράξ. 3. Δρ.	1.20
Ὁ Πολιτικός Ἀνεμόμυλος (Gondinet) Κωμ. Διασκ. Ν. Λάσκαρη Δρ.	— .60
Γένος καὶ Καρδία (Π. Δ. Ζάνου) Δράμα. Πράξεις 4. Δρ.	— .80
Ὁ Μνηστὴρ τῆς Ἀρχοντοῦλας (Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆ) Κωμ. Δρ.	— .80

